

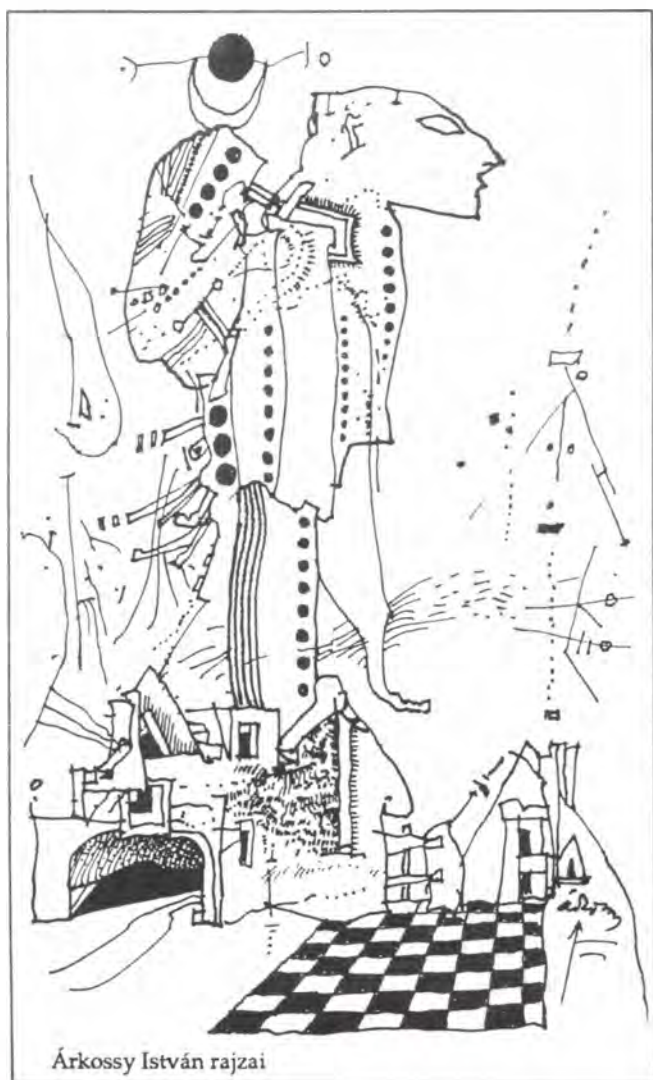
221 12 ✓
● „Valami értelmetlen mélység szűkíti a kört”

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
XIII. ÉVFOLYAM 2002. 15. (363.) SZÁM — AUGUSZTUS 10.

ára 5000 lej

Árkossy István rajzai

- Szőcs István: Grál-visszfények?
- Franz Hodjak: Befejezetlen történet
- Simonfy József versei
- Méhes Károly: Tizenhárom éves Szent Márton
- Fodor Sándor: Sündisznóállás I.
- Gyulai Levente Bogdán Lászlóról
- SERÉNY MÚMIA

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Tintacarló

Rulett utolsó pillanatban.
Kedves, kopott hely: Torda-Carlo.
Mit tartalmaz ott ötven-hatvan
tok, tömlő, koporsó és tárló?

Gyertek velem a kézikönyvbe.
Lapozzunk be egy múzeumba!
Mennyi érdekes címszó jön be:
tarajos-Goethe, galambgomba...

Az adatok determinálnak:
szerecsen Mozart kellett lennem,
akit végül holtan találnak
egy Tamás bátya-övezetben.

A csillagóra viszont késik
s a horoszkópok keverednek.
Párbaj, utolsó születésig.
Nincs kegyelem annak a keddek,

s az övezetek sem találnak,
a Goák, Galileák, gének.
Csak ennyi: végig ének állnak:
ahonnan érkezik az ének.

A nyelvek

A bánat hogy szól abesszinben?
És dánul milyen a magány?
Egy hangsor mennyi nyári színben
és mennyi téli plüssben jár?

Más vetkőzni a sarki éjben
s más karib lázálmok alatt.
Vacogásban vagy didergésben
végig rabszolga test halad.

A láthatár ez, s beleférnek,
mint vő trópusi madarak.
Virágzó kőnjait az élet
megnevezi egy perc alatt.

Szimultán mondja Petrarcaul
és Burnsül vagy Petőfiül...
Kinn nyelvek hideg pokla tágul,
nagy költők égnek legbelül.

Esti ima

Az esteledés elsimul tán,
nagyobb válságok véget értek:
Rómába ágyúzna a szultán,
monoxid feszülne a vérnek,

Seherezádek tündökölnék,
Schweitzer olt fehér orgonákat,
mohikán üzent a görögnek,
hogy minden kezdőképét ráhagy,

üstdobok biztatják a tankot,
Beethoven szállt be, hogy segítsen,
Bizáncban tépik a harangot,
hogy kézen fogjon már az Isten,

ahogy a méhész szokta ősszel,
Tolsztoj benéz az oroszokba...
Igazán. Tényleg. Mikor jössz el?
Nem megyünk egymással itt sokra.

Egy-két halált még elviselne,
a lábad elé visszaülne
az elme gögös önszerelme,
de minden visszahull a fűbe,

és folyton este lesz a fűben,
hol oszloprendek, dómok, népek
egyre épebben, gyönyörűbben
összetöretnek s visszalépnek,

mert folyton este lesz olyankor,
mert folyton este lesz azonnal.
Mikor virrad reánk olyan kor,
mely meglep végre vigaszommal?

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

A postai lapterjesztő nyilvántartásában a HELIKON katalógus-száma 3012
Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között
Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKON-t

15

SZÓCS ISTVÁN

GRÁL-VISSZFÉNYEK?

mottó:

"A világ közepén egy távoli és közeli hegy emelkedik, a legnagyobb kincsekkel, s a démon gonoszságával. A hozzá vezető út csak saját munka révén található meg. Kérdezzetek és kérdezősködjétek eme út felől, kövessétek a vezetőt, aki nem földi lény és aki bennetek vagyon, bár ti nem ismeritek."

(1617-ből való Rózsakeresztes iratból idézi Evola)

"Az Út, a Himalája mint konkrét, térképen megjelölhető, beutazható fizikai tér, de úgyis mint axis mundi, mint "világtengely", mint lelki állapotok kivételése, tiszta emanáció, közép... mint nem lokalizálható szellemi tér, Isten és a Sátán küzdelmének színhelye, a semmi tere: egyszerre fizika és metafizika, lősz és evidencia, jég és transzcendencia. Az őslapot, amelyből városok, civilizáció, kultúra, nyelv és irodalom nő ki.

(Szántó F. István — Victor Segalenről)

A GRÁL — név, fogalom, regekör — mifelénk kevésbé idézet, többnyire felületesen ismert téma, inkább a Wagner-zene hívei hiszik magukat tájékozottnak benne — Parsifal, Lohengrin — elfeledve, hogy ezeket Wagner teljesen átköltötte, Evola szerint romantikus szirupba vannak habarva¹⁾; népesebb az a társaság, amely Artúr királynak s lovagjainak kalandjait különböző színvonalú feldolgozásokban vagy travesztiákban olvasta; végül, miután a *táv-ponyvára*, *tévére* kerültek a motívumai, temérdek zölden foszforeszkáló kristály, bíborhullámokat sugárzó kehely, villámló szuperlándzsák és lézer-kard jelennek meg sokak tudatában e neveket hallva; különösen azóta, hogy divatba jött a nagy diktátorok okkult érdeklődését tárgyaló, feltáró és leleplező politológiai-*"történetológiai"* *magazin-ponyva*.

A grál mint tárgy sokszor meghatározhatatlan; leggyakrabban serleg, kehely vagy tál, amelyben a hagyományok (egy része!) szerint Krisztus vérének felfogták; vagy varázskő (olykor "bölcsek köve" is), amely démonok őrzetére van bízva; kíséretében mindig előfordul egy villámokkal sújtó lándzsák és egy lángoló kard, amellyel nem bánhat *akárki*; a regekör egy messiás, majdnemhogy megközelíthetetlen *világközépről* beszél (tradicionális centrum), s mindez kapcsolatban van a *mithikus királlyal*, azon kívül — feltétlenül s egyáltalán — titokzatos nőkkel, akik lehetnek jótékony szűzek és varázshatalmú özvegyek, de halálba szívó boszorkányok is (bár, ha jól emlékszem, Evola Grál-könyvében a boszorkány szó nem szerepel)...

Mint múltkori ismertetésemben emlegettem, Bréda *Antracit* című könyvéről szólva, felvethető a kérdés, vajon Erdély "mithológiáján" megcsillannak-e, legalább itt-ott, a Grál-legenda visszfényei?

"Tündérországot mindnyájan ismerjük" bizakodik abban Bréda, hogy a mai olvasók előtt általánosan ismert Erdélynek hajdani ilyetén elnevezése. "Az *Antra-*

cit egy kódolt, mágikus vízió Erdélyről — mondja a könyv előszava —, nem a provinciáról, hanem a világ Közepéről, az egyetemes Transsylvaniairól" — tehát a mottókra hivatkozva: Erdély mint térképen megkereshető, fizikailag is beazonosítható tér, de úgyis, mint "Közép", mint lelki állapotok kivételése, Isten és a Sátán küzdelmének színtere, a magyar léleknek a bizánci génusz uralta övezete; mint transzcendencia és mint politikai jófajta...

Még mielőtt *capricieuse* (vagyis *à la Bréda*) a téma mentén kecsesen, de legalábbis kecskéken kecségve ugrándozni kezdenék elé-hátra, megjegyzem, hogy az *Antracit* mostani megjelenésében egy replikát látok arra a néprajz-körű vitára, amit vagy tíz éve Bréda részben igazságtalan támadása patitontott ki néprajzosaink munkássága körül. Igazságtalan volt annyiban, hogy néprajzosaink folkloristák tevékenységét "marxista-kommunista szellemiségűnek" mondta; ez kellő

visszautasításban részesült, részemről is; viszont nem volt elhárítható az a kritikája, hogy a néprajz művelői minálunk csak a romlott vagy friss változatok kása-, azaz Kósahegyét növelik, de munkásságuk tekintés nélküli, s ezért kilátástalan; semmi hajlandóságuk nincs a komparatiztikára, legfennebb néha a román vonatkozásokra térnek ki, ha ez tudomány-diplomáciai szempontból elkerülhetetlen. A nemzetközi, azaz egyetemes kultúrantropológia vitáiban nem vesznek részt; irányzataihoz nem tartoznak, nem foglalnak állást, csak hangyaszorgalommal hordják össze a maguk hangyabolyait: nincs már közöttük sem egy Róheim Géza, sem egy Berze Nagy János, sőt Ipolyi Arnoldnak, de még egy Kandra Kabosnak az ambíciói sem élnek közöttük, Barna Ferdinándnak még a neve is elfeledve... Lehet, hogy ez a kép egy kissé eltúlzott; lehet, hogy a bévüllevők másképpen látják, de a kívülrőlőknek ez tűnik szemébe — márpedig jóformán mindnyájan kívülrőlők vagyunk, akik olykor megvásárolunk néprajzi kiadványokat, s nem is mindig ajándékozás céljából... azt viszont

mindenki remélte, pro és kontra, hogy Bréda heves kitörése felkavarja az állóvízeket; sajnos, ez is alig tartott egy pár pillanatig...

Szóval érdemes volna Erdély táj-föld-nép-természetrájtát a helyi regekins anyagával úgy egybevetni, hogy abból ne provinciális, sőt vicinális helyi érdekű szuszmozgások alakuljanak ki, de úgy, hogy — esetleg — távolabbi érdeklődést is idevonzzon.

Most pedig lássuk a medvét, azaz Artúr királyt; hiszen nevét a kelta *arthos*, 'medve' és *viros*, 'férfi' szavakkal hozzák kapcsolatba, nyugodtan nevezhető akár Medve úrnak is. "A rémületet keltő férfiúi erőnek ez a jelentése egyébként *hüperboreai* eredetű szimbolikához kapcsolódik, és egy centrális vagy poláris hivatás időszakára, egyszersmind eszméjére utal. Valójában a medve az ősi északi kultusz egyik szent szimbóluma, s ugyanakkor a csillagászati szimbolikában a poláris konstelláció (*Nagy Medve*) megfelelője..."

Az északi-észak-keleti "hüperboreai" finnugor népeknél közismerten igen elterjedt volt a medve-kultusz, ám nem kifejezetten férfias motívumok jellemezték, sőt hébe-hóba a medve a női szexus fedőneve is lehetett; hogy aztán e medve-énekeket egybevetették-e a mi meséink medvéivel, vagy a különböző pajzán medvédi-játékokkal (mint például a pannóniai maciherelés), azt én nem tudom. Lehet; azt viszont, amit a nyelvészek állítanak, hogy a medve őseinknél annyira szent állat volt, hogy megnevezni csak oroszul, becézni csak szlovákul lehetett, egyszerűen nem hiszem; ugyanis semmi bizonyítékot vagy analógiát nem tudtak erre felmutatni — *mitőlünk*. A voguloknál igen. Ezekkel az északi hagyományokkal esetleg kapcsolatba hozható, egyes régi népszokásainkban — pl. *temetés-* és *síratás-paródiákban*, nem medve szerepel, hanem főleg ló. (Ha csak elő nem kerül ezután Kallós — szalagjai közül valami ilyesmi.)

Artúr királlyal az első találkozásom Mátyás királyról szóló történetek böngészése közben egy szlovén ("vend") legendában esett meg. Eszerint *Mátyás király* nem halt meg, hanem a föld alatt alszik *vitézeivel egy vasasztalra hajtva fejét*, és amikor a szakála hétszer körbenövi az asztalt, *akkor felébred, feljön a felszínre*, és megszabadítja a népeket az elnyomatástól.

A megsebesült, avagy más balvégzet miatt alvó vagy tetszhalott hős alakja, az eltűnt és előkerülő királyé az Artúr és hozzákapcsolódva a Grál regekör jellegzetes motívuma. Természetesen, egy "pozitivist" folklorista rögtön felismeri, hogyha Artúr király "Medve-úr", akkor természetesen a megfelelő időben téli álmra hajtja a fejét s majd még előjön. A mesei méretűre növekvő alvás a mesék szokásos "túlzások" eljárásán múlik.

Evola azonban éppen az ilyen értelmezések ellen fordul: "Ezekben a törekvésekben általában a modern szerzők által

felújított úgynevezett »euhémisztikus« tendencia játszik szerepet, attól az ellenállhatatlan impulzustól hajtva, hogy ahol csak lehet, a magasat az alacsonyra vezessék vissza." Ő az úgynevezett őshagyományt, a történelem előtti tradíciókat nem történelemalatti, hanem történelemfeletti hatással magyarázza. Egy történelemfeletti nyomás nehezedik a Grál-misztérium hagyományaira — ezt azonban az átlagolvasó nemigen tudja saját konkrét észleletei vagy tájékozottsága síkjára átvetítve felfogni. Mindenesetre Evola szerint ez az északi, kelta (részben kelta-germán) rege-kör, "keleti" (perzsa, indiai, sőt sziriai-zsidó) motívumokkal feldúsulva és jellegzetes mediterrán alapokon átértelmezve is felmutat egy olyan réteget, amely, hogy úgy mondjuk: "nem e világról való".

Anélkül, hogy ennek vitájában elmélyülnénk, érdemes volna, Bréda vállalkozásától buzdítva, az erdélyi hagyományokat, helytörténeti regéket, mondákat, a földrajzi neveket átböngészni, arra kíváncsian, milyen érintkezési pontok találhatók ezzel a többé-kevésbé boreálisnak mondható misztériummal?

Természetesen először az általános magyar népköltési hagyományok átszűrése volna fontos, ámezeknek szerintem nincsenek külön erdélyi sajátosságai, csakis a helytörténeti mondáknak. (Amiket először nagyobb tételben Kővári László tett közzé, naiv értelmezésekkel. Utána Orbán Balázs következik, roppant gazdag anyaggal, és szerencsére tárgyilagos, bele-magyarázásoktól mentes lejegyzésben. Annak idején kísérletet tettünk Orbán Balászból kimazsolázva külön kötetben megjelentetni e mondákat az *Előre* Kis-könyvtárban, ám nem nyertünk hozzájárulást e mondavilág "egyoldalúságai" mi-att.)

Mindenekelőtt a férfiúi képességek "próbatétele és megerősítése" nemcsak az epikus és lovagi szimbolikában, de a népmesében is jellegzetes: a hősnek, aki-ből majdan király lesz, nehéz próbatételek során kell elnyernie a királylány kezét; ugyanis, a királysághoz vezető út csakis a királylányon át vezet, az ő hozománya a "fele királyságom", majd az egész. Ez a motívum, a titokzatos, esetleg elrabolt, bezárt, fogvatartott, vagy éppen rendkívüli hatalmat birtokló szűzek és özvegyek a Grál legendakörben különösen jellegzetes szerepet játszanak, mint a férfias Aranykört felváltó Ezüstkör lunáris, feminin emlékei!

A "messzi távolban" lévő, északi központ motívumát tartalmazza meséinknek az *üveghegyeken is túl* helymeghatározása, nyilvánvaló, hogy az *üveg* és a *jég* szavak azonos töről fakadnak (lásd az *ög* és *jéveg* alakokat is.) Ha az Óperenciás tenger euhémisztikus felfogásban az Ober Ens-et, vagy *Über Enset* jelentené is, valójában a világtengert, a nyugati óceánt képviseli. Az *égigérő fa* motívuma könnyedén azonosulni látszik az északi legendakör világfájával. Még a jellegzetesnek egyesek szerint csak magyar-vogulnak beállított kacsalábon forgó kastély, vagy vár, vagy palota — amelyben az euhé- stb. a szélmalom megköltőiesítését látja, is megvan, mivel a Grál-regék szereplőinek is gyakran egy forgó szigetre, várba, palotába kell behatolniok.²⁾ Az arany-, ezüst- és rézerdőket, amelyeken át például az engedetlen királykisasszonyok táncolni szok-dósnek éjszakánként, kis merészséggel az aranykor, ezüst és bronzkor képzetével lehetne azonosítani. A Grál csodáihoz tartozik az olyan *élelem szaporítás*, ami kapcsolatba hozható egy krisztusi csodával: amikor két halból és kenyérből sokezer embert vendégelnek meg, lásd terület-terülj asztalkám... Még a transzmutáció — telekinézis? — is megvan; épületek, hidak áthelyezése más tájakra; csakhogy meséinkben a varázsvesszővel megsuhintva, előbb aranyalmákká változtatják és úgy szállítják őket stb. ... Az *életen aluli lét*, a tengődés, aztán a csodás újjászületés meséinkben különösen a táltos lovak egy fajtájára jellemző stb., stb.

A regei, mondai, mesés hagyományokban Erdély vonatkozásában hangsúlyozottabb, mint más tájakon, három motívum: 1. Tündér Ilona s általában a tündérség, s titokzatos várúrmők, pl. Veneturné, 2. titkos kincsek és 3. óriások gyakorisága.³⁾ Ez utóbbiak megint erős hasonlóságokat mutatnak kelta (ír stb.) rege-mozzanatokkal. Az óriások Kővári képzeletét is megragadták, de — le is győzték. Még a minap is jelent meg egy kolozsvári napilapban egy adalék, mely szerint a szilágysági néphit ma is tud erdőkben lakó, hatalmas termetű, szőrös "vad"-leányokról, akik külön nyelven beszélnek, s fő fogytékosságuk, hogy a modern testápolás kíváncsalmait nem ismerik — mily kitűnően fel lehetne őket használni szappan-operák szereplői gyanánt!

Ami a földrajzi névanyagot illeti, nem hiszem, hogy a Gyula, Gyuló, Gyalu s változataik kapcsolatba hozhatók lennének a Grál szóval. Ez utóbbi eredetét sokfele keresték, a *graduálé* szótól egy *kürt* jelentésűig, sőt esetleg a király szó *kral* tövét is felfedezgették benne; a Gyalu-Gyula név szerintem leginkább a szumér *gal*, *lag* szóval hozható kapcsolatba, ami nagyot "kiemelkedőt" jelent, s talán a felsőfokunk *leg*-képzője is ennek a származéka.

Meglepően keveset foglalkozik Bréda olyan egyetemes mitológiai vonzatú neve-ekkel, mint pl. *Déva*, vagy a Grál-hegy *Montsalvatsche* alakjának jelentésével,

Jüri Arrak grafikái

amelynek *mons silvaticus* és *mons salvatio-nis* tartalma is van, és a Transsylvániával annál inkább összefüggésbe hozható, mivel meséinkben is a hősnek többnyire egy nagy-a-gy rengeteg erdön túlra kell igyekeznie.

Egyszerűen a feladat ingerlő: a magam részéről pályázatot is hirdetek a Grál-regékör és elképzelhető erdélyi vonatkozásainak *módszeres* (!) felkutatására és összehasonlítására. Jutalom gyanánt ígérhetem a *Tavak Úrnőjének* dedikált aktképét, amit majd a rétyi *Tavi Rózsa* fesztiválon (vö. Tavi Rózsi) nyújtandának át, továbbá a fiai a Szekeres Lovag, Lancelot taligáján egy körutazást Rapsonné és koléganói várai között.

Jegyzetek

¹⁾ Julius Evola *A Grál Misztériuma és a ghibelin birodalmi idea, Kvintesszencia* Kiadó Debrecen 2001. Az eredeti: *Il Mistero del Graal* Róma 1972, ford. Bódvai András. Az idézetek jnnét.

²⁾ "... Artúr királyságát az emberek vilá-gától egy nagyon széles folyó választja el, e folyón túlra csupán egy veszélyes híd vezet. Óriások védik és egy kastély található ott örökös körforgásban. Ebben a kastélyban, amelynek *királyi kastély* vagy *gazdagok kasté-lya* a neve, egy természetfölötti edényt őriz-nek, melyet... Artur király a "másik világ" királyától szerzett meg, ez az edény... a "gazdag" király kastélyában bárkit "jöllakat", bár-mely sebet begyógyít és megóv az idő múlásától" — (tartalmazza a mai népboldo-gító kormányzatok teljes szociális és egyész-ségügyi programját) "megtagadja azonban adományait a gyávaktól és az esküszegők-től." (Külön szórakoztató őshagyomány, hogy a gazdagok a népszáj és a zsurnalisztika szerint ma is "kacsalábon forgó kastélyokat" építtetnek, úgy látszik, ez már a hajdankor mélyén is a gazdagság fontos ismertetőjele volt.

³⁾ "A rasszok egymást keresztezve, kü-lönbözőképpen váltakoznak: állandó harc-ban állanak a fomoiriakkal, az óriásokkal, azaz a sötét és iszonyatos lényekkel, akik a *saga* krisztianizált elemeiben erősen hasonlí-tanak a vízőzönelőtti óriásokra, vagy Kám és Káin vad természetű leszármazottaira".

FRANZ HODJAK

Befejezetlen történet

Nem tudom, valóban így történt-e, mégis el kell mesélnem, valaki talán tájékozottabb az ügyben, és így hozzájárulhatna a történet végérvényes vagy legalábbis pontosabb körvonalazásához. Ezért talán mindjárt a végével kellene kezdenem, ugyanis ez szolgáltatja az egyedüli fogódzót, amiben semmiképp nem lehet kételkedni. Előbb azonban egy mondatot szeretnék megemlíteni, amely egyáltalán nem illett az öreg durva stílusához, de amelyet mégis újból és újból elismételt magában, amikor a mezőn a madarakkal beszélgetett, vagy amikor eltűnt fiainak társaságában vad tivornyát rendezett. Ilyenkor mindig négy poharat töltött telle, az egyiket felemelte, koccintott a többivel, majd rendre mindegyiket kiürítette. Valahol felszedhette ezt a mondatot, mindenesetre azt szokta hajtogatni, aki túl messzire tekint, megbotlik a legelső kőben. Ma már nehéz eldönteni, vajon ezt saját magára értette-e vagy sem. Sőt, az is lehetséges, hogy maga sem tudta pontosan, mit is akart ezzel mondani.

Kezdetben tehát senkinek sem tűnt fel a hiánya, később terjedt el a hír, miszerint Nyugatra lépett volna le. Amikor végül a lakását hatósági engedéllyel feltörték, már jó három hete lóghatott. Nem voltam ott akkor, de részletesen elmeséltem magamnak a jelenetet. Tulajdonképpen soha nem beszéltem az öreggel, csupán egyszer mondta nekem, ha magának egyszer negatív példára lesz szüksége, akarom mondani, az újságja számára, gondoljon rám, úgyis túlleszek már a nehezén, de talán ily módon mégis hasznos lehetek. Amikor tehát ráakadtak a szobájában, egy régi kantár szíján lógva, sokan megkönnyebbülten fellelegezhettek, természetesen teljesen eltérő okokból, magyarázta később Hanus, az egyedüli egyébként, aki valamennyire jóban volt az öreggel. Ami a hatóság képviselői számára a legmegdöbbentőbb volt az eléjük táruló képben, nem annyira az öregnek a gerendafödémről himbálódzó, már oszlásban levő teste volt, hanem sokkal inkább az, ami a szobában a szemük elé tárult.

A falu hajdani rendőrének csak annyi hozzáfűznivalója volt: kérem szépen, az még előfordul, hogy egyik-másik felakasztja magát, de hogy valaki több száz gyertyát a padlóba szúr, meggyújtja, ez után felakasztja magát, és a gyertyákat szándékosan égni hagyja, az a felelőtlenség netovábbja, igaz, a padló agyagból volt, de akkor is az egész házat felgyújthatta volna, sőt az egész falut is, nem, ő nemcsak örült volt, hanem egyben nagyon veszélyes elem is, aki máságát az örültségével akarta álcázni, nos, ő a halálával is bebizonyította nekünk, hogy he-

lyesen íteltük meg őt és megfelelően mérlegeltük tetteit.

Igen, lényegében így történhetett, erősítette meg a mezőgazdasági termelőszövetkezet elnöke, és hozzátette, hiszen tudják, azok nagyon mozgalmas idők voltak, akkoriban kíméletlen volt a küzdelem, akkor csak az számított, ki kit. Csak két álláspont létezett, az egyik, amit mi képviseltünk, és a másik, amelyik teljességgel helytelen volt. Épp elég sokszor próbálkoztunk az öreggel, de ő nem és nem akart. Ahelyett, hogy együttműködött volna, mert munka akadt bőven a faluban, több is, mint amennyit mi elbírtunk, bezárkózott a szobájába, és berúgott vagy a Bibliát olvasta, ráadásul; különben, hogy ez valójában a Biblia volt-e, senki nem tudta igazán, de így mesélték, és ez elég is volt. Egyszer, ez még a kezdetek kezdetén volt, odaállítottuk két vasrúddal, amelyeket egymáshoz kellett volna ütögetsen, hogy elkergesse a madarakat a földekről, és mit gondol, ahelyett, hogy elűzte volna, magához csalogatta őket, csak úgy röpdöstek körülötte, és mindennek tetejébe még beszélt is hozzájuk. Tehát vagy segített, és akkor velünk volt, vagy a madarakkal beszélgetett, vedelt és valamilyen régi könyveket olvasott, és akkor ellenünk volt. Így volt ez régen, kedvesem.

Igen, különös volt az öreg, de elég nehéz lehetett neki, én nem akarom őt elítélni, sőt azt sem tudom, ki maga, és mit fog azután kezdeni azzal, amit mondok, én tisztességes parasztasszony vagyok, és egész életemen át keményen dolgoztam, először a bárónál, azután pedig itt a termelőszövetkezetben, de nem akarok panaszkodni, nem is tudom, ki küldte magát hozzám és milyen szándékkal, voltam már szerencsés is az életben, mert azután, hogy az idők megváltoztak, én is iskolába tudtam küldeni a négy gyermekemet, hisz ezt akarta hallani tőlem, nem igaz, de ezért keményen megdolgoztam, mondom én magának, és azt is mondom még, hogy ha Hanusból mára az lett, ami lett, ez elsősorban az öreg érdeme, mert látja, Hanust a háború valahonnan Dél-Lengyelországból vetette ide a falunkba, azok megégették a szüleit, talán nem tudja, de ez volt régebb, ezért, amikor valaki ké-

sőbb a származása felől kezdett érdeklődni, ez épp a háború után volt, semmit nem tudott bizonyítani, hogy is tudott volna, hisz a hamu nem tud beszélni, mindenesetre már senkinek nem volt rá szüksége, mert a múltja homályos volt, ahogy ezt akkoriban nevezték, és így az öreg magához vette és gondozta, mert a fiú olyan félénk volt, mint egy állat, és egész testében remegett a félelemtől, sőt az öreg még pár rongyot is ajándékozott neki, több neki sem volt, de kiűzték a lakásából, ám ez már egy másik történet, gondolom, már így is túl sokat beszéltem, tehát csak sokkal később vették fel Hanust istállót takarítani, és azután ügyes agronómust fagragtak belőle, ez az igazság, mondta az öregasszony, aki akkoriban a faluvégen annak a kunyhónak a szomszédságában lakott, amelyet az öreg a falun kívül tákolat össze magának.

Őn tehát az öreg iránt érdeklődik, szép, örülök, hogy akadnak olyanok is, akik az ügyet nem tekintik lezártnak, hanem további kérdéseket tesznek fel, mondta Hanus, és elkezdett mesélni, tehát az öreg, az nagyszerű ember volt, nem is volt vele gond, csak túlzottan büszke és túl könnyen sebezhető volt, amire senki sem figyelt az akkori nehéz időkben, és épp emiatt bukott el. És olyan sokat remélt a háború utáni időktől, és megkönnyebbülve lélegzett fel, amikor az örületnek vége lett, sőt, Istenemre, soha nem tartotta sokra a nagynémetség jelszavait, ezért mindig azt mondta, hogy a rossz távozni fog. És ezt az egész falu tudta, mármint hogy miként viszonyult a dolgokhoz, mégsem mondott senki semmit azután, talán mert mindenki túlságosan el volt foglalva magával, és később, igen, később, amikor a lavina megindult, bizonyára félelmükben nem mondtak semmit. Igen, és az egész a fiaitól ered, akik önszántukból jelentkeztek a keleti frontra, hogy mennyire önszántukból, azt mindenik gyermek tudta. Abból, amit később egyesek tudni véltek, semmi nem állja meg a helyét. Sem az építőmunkára való küldése, hogy hova, azt tudja Ön nagyon jól, tehát a Szovjetunióba, sem a házból való kiűzése nem keserítette meg annyira, mint azt a tény, hogy a faluban senki semmit nem mondott, bár mindenki jól tudta, hogy álltak valójában a dolgok. És az sem igaz, hogy ellenségesen viselkedett, egyszerűen csak csalódott volt. Nem magában az ügyben csalódott, ez egyáltalán nem érdekelte őt, hanem az emberekben. Ezek seggfejek, s vajon mi lenne, ha az ember szakítana velük, mondta egy szép nap, és végleg hátat fordított a falunak. Egyáltalán nem akarom azt mondani, hogy igaza volt, viszont most már meg kell próbálnunk őt is megérteni. Minden biztonnal konok volt az öreg, de nemcsak ezen bukott el. Tehát miután mindent megtagadott, egyre rosszabbul ment sora. Egyre gyakrabban nyúlt a pohárhoz, a faluban vagy a földeken tántorgott, és régi népdalokat énekelt fennhangon, ezzel pedig még több olajat öntött a tűzre. Erről

biztosan semmit sem sejtett, de ha tudja is, csak a maga dolgával törődött volna. Végül odajutott, hogy részegségében az elesett fiaival vagy a madarakkal beszélgetett. Bár úgy tűnt, hogy megbékélt saját magával és sorsával, bántotta valami. Mégsem szólt soha egy szót sem erről. Viszont egyre buzgóbban kutakodott a könyvekben, mintha valami meghatározott dolgot keresett volna. Néha furcsa monológokat adott elő, amelyek gyakran saját magával való félelmetes veszekedésé fajultak. Azután pedig hol bátorságot öntött magába, hol a legabszurdabb módon szitkozódott. Amikor egyszer újból szabadságra jöttem, azt mondta nekem, Hanus, most jött el az idő, hogy megkeressem a fiaimat. És ettől kezdve mindig, amikor hazamentem, nagy csomag gyertyát kellett magammal vinnem. Azt mondta, hogy ezek a gyertyák azt a hosszú és fáradtságos utat világítják meg, amelyen a fiait kell megkeresnie. És amikor aztán egyszer ismét hazamentem, megtudtam, mi történt időközben.

Eddig tehát a vallomások, mindeniket hangszalagra rögzítettem, aki akarja, ellenőrizheti, szívesen rendelkezésére bocsátom őket, azonban kétem, hogy ez segítene. De ha esetleg valaki pontosabb részleteket ismer ezzel a történettel kapcsolatban, és megosztaná velem, talán közelebb jutnánk a megoldáshoz.

Megfigyelések

Itt ül egy nő, akit akár Sedlaknak is hívhatnának, és tulajdonképpen így is hívják, a legfelső lépcsőfokon ül, a tömbház bejárata előtt, kezében kötőtűk, szája be nem áll, hogy reggel, bevásárláskor, mi történt, fülét hegyezi, szeme előtt szüntelenül egy asztalosinas képe lebeg, akit úgy harminc évvel ezelőtt titokban szeretett, dagadt lábai meg-megrándulnak, hogy a szűnyogokat elhessegezzék, szemüvege alól kikandikáló tekintete azonban kitartóan és rezzenéstelenül egy férfi alakjára tapad, aki úgy tesz, mintha egy másik bolygóról jönne és csak az érdekli, hogy kikaparja a használhatót, amit a pazarlók túl könnyelműen elhajítottak, hogy az idő bosszújától, a megsemmisüléstől a kukákat megszabadítsa, egy bottal a maradékban, hulladékban, oszladékban kotorászik elmerülten, de mintha nem tudná, miben turkál, és éppen ezt veszi észre Sedlakné, a férfi azonban, hogy más ne vegye észre, hová néz, fekete szemüveget hord, tegnap gyér, elhanyagolt kecskeszakállat viselt, tegnapelőtt elnyűtt felöltőt, ámde amikor Sedlakné elkalandozik, azt mondja a szomszédnő, a nő a harmadik emeletről, aki természetesen mindig csak véletlenül van ott, miközben ő meg Sedlaknét figyelni keményen, hogy mit gondolsz, mi van vele, akkor ő, Sedlakné, visszatér az eredeti foglalatosságához, s azt mondja, nem mondom meg, mert nem akarom megmondani.

SZENKOVICS NAGY ENIKŐ

fordításai

SIMONFY JÓZSEF

lehet angyalé

a lélek csak később
költözik a testbe,
mint kihalt kagylóba,
csigaházba a remeterák
lehet angyalé
a lelkem
semmi érzéke sincs
a földi dolgokhoz
az emberek közt
iszonyatosan szédül
hányingere van
a csíra
s csíráképtelen
magok is úgy
össze vannak keverve
sose tudom
mikor vetek
halált
mikor életet

hitvallás

engem a vers
tart ébren
örökös rettegésben
éjszakákkal teletűzdelt
szemem alatt
baglyok elnyúlva
csókolóznak
nehezen oldható
bögökre csukódnak
bennem a versek

ez az egy

azt hittem jobban
fogom bírni
a megterhelést
de nem —
életkedvem
állandóan drótozásra
szoruló idejétműlta
villanymelegítő
semmi kis ügyeim
egymás után vágják ki
öreg házam biztosítékait
semmi se akartam lenni
semmi se lett belőlem
ez az egy
tökéletesen sikerült

körülülnek

gyümölcsben
a magok
itt bent magamban
sokadmagammal
vagyok
virrasztáson
a halottat
körüülnek
mesélik hogy
az első élet
akár az első szerelem
felejtethetetlen
második harmadik
ki tudja lesz-e
és ne rontsak
neki a világnak
mint egy fejetlen
u-szeg
én jó gazda
módjára fogom
mint egy zsák
takarmány búzáat
s eléjük borítom
életemet

senki sincs

ahogy a gyermek
kormozott üvegen
át nézte a
napfogyatkozást

fölgyújtom az éjszakát
kormozott nappalomon
nézek életembe
hogy bele ne örüljek

lyukat ejtettem
a világon
szívárogon be
a valóság

de mint
dugót
magába ránt
kicsüng a fejem

megfagyott üresség
akár egy jégveremben
senki sincs
odakint

otthonunk

az élet árnyékát
élem nem is
tudom mit
miért teszek

kortyolgatom
a csend
bűrök és kökény
keverékét

az istálló
odább —
ólam vályújáig,
ömlik a napfény

szétverem
az oldalát
fölszakítom
hídlásdeszkáját

körülvesz
az univerzum
összes napjaival
holdjaival földjeivel

percek alatt
eláraszt
a nyugalom
talajvize

ha megjönnék

hetekig tartó
hallgatásom
mákgubóját
ha feltöröm
szavak sokaságát
találom

de nem —
egy kulcs fénylik
ahogy a lábtörlő
alatt hagyja anyám
ha megjönnék
ne ácsorogjak
a csepegő eresz alatt
a késő őszi esőben

anyanyelvem kulcsa
csupa dér és
zúzmara
lelkemmel melegítem
nyelvemmel csókolom
tisztára

MÉHES KÁROLY

Tizenhárom éves Szent Márton

December 25.

"Ezt a bőrmappát apa kapta a biztosító cégtől, ahol szeptember óta dolgozik. Azt tanácsolta, írjak bele naplót. Mert a napló a legnagyobb szabadság, mondta, nincs még egy dolog a világon, ahol azt tehetnék, amit akarok, csak a saját napló.

Nem hiszem, hogy írni fogok. Velem soha semmi említésre méltó nem történik.

Apa szerint elég, ha naponta néhány mondatot papírra vetek. Nagy kincs lesz majd az egyszerű.

Ő vajon csinálta-e valaha is? Még el is olvasnám.

De amilyen csúnya, olvashatatlan írása van, mintha nem is tudna írni, nem csodálnám, ha nem lenne naplója. Biztos nincs. És most sajnálja.

Nem akarja, hogy majd én sajnáljam.

Akkor se hiszem, hogy írnom kéne. Minden nap. Csak azért, mert minden napnak van estéje."

Márkus nekidöntötte a biciklijét a közgazdasági szakközépiskola kerítésének, és egyetlen húzózkodással, majd lendüléssel bent is termett a bitumenes kosárlabdapálya salakos szélén. A tenyerén érezte a jéghideg vaskorlát égetését.

Nyáron, ha ugyanígy beugrálnak, rövest kicsapódik a pálya túloldalán az iskolaépület alumínium ajtaja, és éktelen rikácsolással ront elő a gondnoknő, akit csak *takinak* titulálnak, hiszen főképp takarítani szokott, amikor nem őket hessegeti.

Most semmi. Se a környékbeli zsidányok, se a kövér asszony. Ülnek a tévé előtt, tömlik magukba a bejglit.

Csak Márkus ilyen, hogy el kell menekülnie az áldott, otthoni karácsonyfaillatból. Harmadnap már nem bírja tovább, hogy anya órákon át könnyes szemmel ücsörög az ő születése előtt két évvel agyvelőgyulladásban meghalt Kornélka gyászkeretes képe előtt. Ez az életnagyságú színezett fénykép, ami egy rózsaszín pírban fürdő arcú pufók fiúcskát mutat, minden karácsonykor a fő helyre kerül, a fa alá, közvetlenül a kisdéd jászla mellé. A miséről hazajöve anya sírdogál, rózsafüzérezik, apa nem meri bekapcsolni a tévét, sóhajtozik, ettől lesz elviselhetetlenül nedves és párás a család melege. Vagyakozik innen ki, a mínusz tizenöt fokba. Amikor már nagykabátosan, sapkában-sálban áll az előszobában, anya végre hajlandó felkelni a fotelból, és Kornélkát egy pillanatra magára hagyva Márkus elé lép. Nem szól, csak a pomponos sapka két szélét megragadva még jobban a homlokába húzza. Talán hogy ne lássa a szemét. Hangozan, tüntetőleg köszön: Csókolom. Még a *takinak* is odaordítaná ezt a csókolomot, végül is tudja ő, mi az illem. Abban biztos lehet, valamilyen feleletet kapna a nagyságos asszonytól.

December 26.

"Akkor jó, most leírom azt a hülyeséget, ami este, lefekvés után jutott az eszembe. A hasamat figyeltem meg. Olyan, mintha a hasam teljesen külön életet élne. Mert van a kezem, a lábam, amiket mozgatok, és nagyjából úgy is mozdulnak, ahogy akarom. A testem legtöbb porcikája. A szívről, az agyról, a vérről semmit sem lehet tudni, azok annyira titokzatosak, csöndben és észrevétlenül tesszik a dolgukat. De a hasam, ott este, a szoba magányos sötétjében minden szégyen nélkül recseg, zörög, pukkan, berreg, érezni is lehet ezt-azt. Azt kell higgyem, ez vagyok én. Egy has, illetve a hason töprenkedő elme. Így élek.

Egy oldalnyi naplót ér az egész."

Megmondja őszintén, kicsit már unja a Jézus életét. Jézus mindig baromira jóképű, mint valami borotválkozás utáni arcszesz reklámpasija, csak neki van szakálla. Jézus metszően kék szemű és metszett arcú. Poros, koszos falvakon, utcá-

kon át menetel, pontosan ugyanolyanokon, amilyeneket a híradó is mutat mindig, ha az izraeliek meg a palesztinok lövik egymást.

Márkus és apa együtt nézik a tévét, levett hanggal, ne zavarják anyát fájdalmas borongásában. Anya, ha azt hiszi, nem látják, ölébe veszi Kornélka színezett fényképét, és megdajkálja.

Apa ilyenkor mered leginkább a kép-ernyőre.

Egész szabadsága alatt a régi melóhelyéről hazamentett ruhájában ücsörög, a fakókék szerelónadrágban és a dzsekiben. Amikor az ősszel több mint három év után végre munkához jutott, és a biztosítónál kötelezővé tették a számára, hogy minden nap öltönyben, nyakkendőben járjon dolgozni, Márkus kifejezetten büszke volt apára, amiért így megszépült, és

úgy jár, vélte, akár a többi rendes ember. Csak ne kellene minden reggel végighallgatnia, amikor apa öltözködik, mennyire gyűlöli a nyakkendőt, úgy érzi, megfúl benne.

Karácsonykor ez sincs, ez a reggeli rituálé, aminek a végén anyja igazítja végleges helyére a nyakkendő bogát.

Karácsonykor Kornélka van, régi melósgönc van, vége-hossza nincs Jézus-film van.

Márkus piros-kék-zöld csíkos nyakkendőt vett ajándékba apának, és egy vastag gyertyát a kegytárgyboltban anyának.

December 27.

"Ilyenek jutnak eszembe: zavar, ha morzsás vagyok.

Kisgyerek koromban liliomfőzetet kellett igyak, hogy szép legyek.

Öklendtem az ízetől. Az öklendő ember csúnya.

Azt hiszem, a tévében hallottam, hogy falun kutyaiesztő üvegnek is nevezik a szódásflakont. Ez jópofa. Pedig, ha úgy veszem, pont úgy jön a szódából a víz, mint mikor a kutya pisil.

Ma biciklizés közben három nő is ugyanolyan ciklámen színű télikabátot láttam. Vajon jelent ez valamit? Ebben a nagy hidegben teljesen mindegy, kinek milyen színű a kabátja. Majd az új évben, a szakállas meteorológus némán tatógó mutogatása szerint enyhül a fagy, akár a nulla fokot is elérheti napközben."

Új év, új élet, apa valami effélét szokott mondani szilveszterkor. Ami azt jelenti, tizenegy után, Márkusék sose várják meg az éjfél, reggelre, mire felébrednek, úgyis minden elvégeztetik, oda kell érni a nyolcórás misére.

De hol van az még.

Addig apának még túl kell esnie egy osztálytalálkozón. A harmincöt évesen. Olyan régen értem, mondta előző este, azóta már bőven el is rohadtam. Anya szemrehányóan nézett rá, Márkus alulról lesett görbén fölfelé, és mert annyira hihetetlennek tűnt, ismét csak összeadta az érettségiző kor tizenhét évét az azóta eltelt harmincötöt. Akárhogy is forgatta, az ötvenhárom.

Apa és anya egyidősek.

Amikor tavaly, azzal a szándékkal, hogy nem várt meglepetést okoznak, s meglátogatták a cserkész táborban, az egyik hálótársa lélekszakadva rohant érte a pecázó tó partjára. Márkus, itt vannak a nagyszüleid!, üvöltötte, hogy csak úgy visszhangzott a feettük sötétlő fenyőerdő. Lassan, maga után húzott pecabottal ment vissza a táborba. Messziről meglátta őket, amint a gyülekezőtér egyik padján ücsörögtek, apát és anyát: a nagyszüleit. És minden őst bennük. Nemrég tanulták biológiából, miképp is van ezekkel a végtelen láncolatokkal. Bezzeg, amikor még ugyanezen a nyáron a tojásos leves fölött vihogtak, és a Vakaró közölte, olyan az egész cucc, mintha valaki belefújta volna a taknyát, a Mándi rögvest azzal kontrázott, vagy inkább belerejszolt a szakács,

egyedül Márkus nem tudta, miről van szó.

Úgy röhögött, erőltetetten, hamisan, a leves félre is csúszott, tojásostul-taknyostul-rejszostul. A köhögés maradt, ahogy az egész teste rázkódott, s könnyes lett a szeme.

December 28.

"A pár fok mínusz szinte melegnek tűnt. A téren felkapaszkodtam az úrhajós mászóka legtetetejébe, onnan kémleltem az utcákat, mintha keresnék valamit vagy valakit. Amikor hazafelé tekertem, akkor tűnt fel, hogy a beton pingpongasztal alá valaki bevackolta volna magát, összehajtogatott dobozokat, nájlonszatyrokat látam.

Ma vacsora közben anya egyszerűen megállt mellettem, félresimította a hajamat. Azt mondta, egyél szépen, kisfiam.

Ellenőriztem: Kornélka fényképe eltűnt a fa alól, visszakerült anya szublódfiókjába, a fehérneműi közé.

Mostantól megint én vagyok a kislátó."

Apa azzal jött haza az érettségi találkozó-ról, hogy többek szerint szinte semmit sem változott, ugyanaz a szerény, halk szavú srác, aki valaha volt.

...itt vannak a nagyszüleid!

Márkus arra gondolt, talán még sincs idő, azt, hogy "harmincöt év", csak úgy rámondják valamire, amiről nem lehet pontosan tudni, micsoda. Apa fiatal maradt, Kornélka lehet, hogy meghalt, de él, még ha csak a szublódban, a selyembugyók és melltartók között is.

Az ősszel elmesélte itthon, hogy amikor hittan órán Tibor atya viccesen kapta őket a Vakaróval, azt a szentenciát intézte hozzájuk, hogy Isten sose viccel. Apa keze megállt a kenyérszelésben, és a korábban szokásos intelmek helyett csak annyit mondott: Pedig mennyivel jobb lenne, ha néha kiderülne, hogy mindez csak vicc. Mindössze másfél hónapja dolgozott biztosítási ügynökként. A konyhából lehetett látni a hálósobai szék támlájára terített zakóját és a rajta keresztbe fektetett csíkos nyakkendőt.

December 30.

"A rakéta-mászóka legtetetején kuksoltam és vacogtam, amikor letről kiáltást hallottam. Annyit: Hé, kispajtás. A múltkor nem tévedtem, a pingpongasztal alá valóban beköltözött valaki.

Senkivel szóba nem állni, anyától és apától mást se hallok. Mert rémes világot élünk.

Torzonborz alak dugta elő a fejét, a kezében valami pléhdobozt szorongatott.

Amilyen gyorsan csak bírtam, lemásztam, és a bicajom jeges nyergébe pattantam. De a jégöröngyökön hajtani lehetetlenség, mégis tolnom kellett.

Megfordultam és hátrafelé kerültem.

Édes Jézus, légy vendégünk, áldd meg, amit adtál nekünk. Ezt kiabálta utánam.

Amikor a kopasz orgonaágak közül viszzanéztem, már nem láttam sehoh. Csak a szatyrok kupacait.

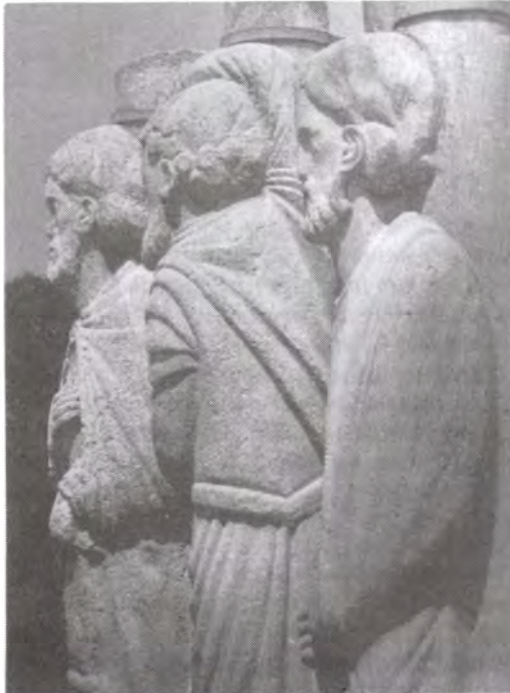
Épphogy csipegettem a vacsoránál,

anya rögtön a homlokomra tette a tenyerét, nem vagyok-e beteg.

De, de, drága naplóm, halljad, neked megvallom, igenis beteg vagyok, mert az élet egy nagy betegség."

A szilveszter a szokásos menetrend szerint zajlott le. Tizenegykor telefonált apa otthon maradt vénkisasszony nővére Erdélyből, ott olyankor köszönt be az újév. Vagyis az új élet. Ez se maradt említés nélkül. Anya még annyit mondott Márkusnak: Istenem, máris eltelt tizenhárom év, egészen felnőtt kisfiam lesz. Vajon milyen szerencsét hoz a tizenhármasszám? És mintha még fenyegette is volna kicsit a mutatoujjával, de végül csak megbökte Márkus orrát.

Az ágyban, a sötétben fekvő akarattal arra gondolt: tökmindegy, mikor van éjfél, új év van-e vagy régi, mindegy, hogy a naptár szerint hányadik esztendőt írjuk, és hogy ő ezek szerint hány éves lesz. Nem létezik, hogy a világ kizárólag erről szóljon, hogy minden elmúlik, véget ér, eltűnik. Márkusnak úgy tetszett, az utcai trombitaszó, kereplőnyaggatás és petárda-durrogatás eszményien vegyül anya

Móser Zoltán felvételei

és apa behemót ágyának átszűrődő nyirkosulásaival, a ki-be kapcsoló konvektor pattogásával, mert mindez örök, a szilveszterek egymásba érnek, nyugodtan alhat, nem kezdődik semmiféle új élet.

Január 1.

"Tudtam, hogy ott lelem. Ahogy tisztas távolban megálltam a biciklivel, és előre-hajolva a kormányra támaszkodtam, véletlenül megnyomtam a csengőt.

A szürke hát megmoccant, és nagyon lassan, mintha sose akarná, hogy megtörténjen, felém fordult a torzonborz.

Tibor atya arról prédikált, hogy különösen legyünk könyörületesek azokhoz, akik tán önhibájukon kívül nélkülözést szenvednek, nyomorognak, fáznak és éheznek.

Akiket a Jóisten nem szeret?

Ki merne közbekiabálni egy szentbeszédnél?

Szent Mártont emlegette, aki még római katona korában megosztotta köpönyegét a koldussal.

Apa szerint mindenki azt kapja, amit megérdemel, és ez alól ő maga sem kivétel.

Anya annyit fűz hozzá, csak egyetlen dolog segíthet, az imádkozás. Ilyenkor mindig magam előtt látom a pamut alsók és megereszkedett vállpántú melltartók között a következő karácsonyra váró Kornélkát. Erre szokták azt mondani nagy bölcsen a filmekben: Nem könnyű az élet, öreg. Esetleg, a nyomaték kedvéért ereszenek a szavak után még egy sorozatot is."

Márkus arra gondolt, ez a téli szünet utolsó napja, emlékeztetéssé kell tennie. És ezt csak egyféleképpen teheti. A konyhában valóságos elemózsiás csomagot állított össze. Vágott egy fél szál kolbászt, három vastag szelet kenyeret, tett melléje egy üveg Szalon sört, két kockasajtot, a bejgli kiszáradt maradékának ráeső részét, amit már felmikrózni sem volt kedve. Az ágyneműtartó legaljáról előráncigált egy ezeréves rózsaszín-világoskék kockás plédet.

Legszívesebben rohant volna, de mégis valamiféle szertartásosság kerítette a hatalmába, mint azokat, akik tisztában vannak, hogy jól cselekednek, amit azonban nem lehet, sőt tilos elkapkodni. A biciklit kihúzott derékkal tolta végig a játszótér felé vezető, kihalt utcán. Egy pillanatra átsuhant a fején, hogy holnaptól minden a régi lesz, apa reggel majd átkozódik a nyakkendő és az öltöny miatt, miközben fél szemét rajta tartja, rendesen reggelizik-e, mert szent meggyőződése, hogy az a legfontosabb étkezés, akkor kap egész napra elegendő energiát az agya, márpedig Márkus korában semmi egyéb nem számít, mint hogy vágjon az esze, mint a svájci bicska.

Rögvest a pingpongasztal felé vette az irányt. A szatyrok csendélete semmit sem változott az előző nap óta. Láta a szürke hátat is, akárcsak tegnap. Most egészen közel ment, a kormányról leakasztotta a hátizsákját.

Így állt ott egy fél percig csöndben, míg eszébe nem jutott, mi a teendő.

Csengetett a csengővel.

De nem történt semmi.

Még egyszer csengetett, eggyel hosszabbat.

A szürke hát meg sem rebbent.

A hüvelykujja a csengő kallantyúján volt, hogy harmadszor is jelezzen, amikor inkább óvatosan a jeges kövekre engedte a biciklit, és a hátizsákot is letette a földre.

Behajolt a pingpongasztal alá.

És a következő pillanatban megérintette a betonkeményre fagyott testet.

Január 2.

"Soha többé nem akarok naplót írni. Egy szót se. Se krónikás, se nyomhagyó nem leszek. Azt hiszem, az élet nem szól semmiről."

2002. március 12–14., Tiborc utca

SERÉNY MÚMIA 213

ha majd minden rabszolga nép
jármát megúvva olajra lép

szerkeszti:
Fekete Vince 2002

HAJÓS JÁNOS

Három expedíció a Báلكirálynő nyomában

Szignál

(A bál ellobbant már...)
Kivágott erdőkben rejtőzöl.
Égi rengetegben. Felhők
és árnyékhullák nyelik el
lépteid nesztét, menthetetlen
Az árnyékhullákat az éter
zabálja föl.
Behavazza az eget a föld.
de a tisztások közepén
távoli füstként feltűnik még
a gyöngye vénuszfény.

Kirké fiai

(Az égi erdők mélyén
gomolyog a gyöngye vénuszfény...)
Amott egy csárda, a Hétszentség.
A betévedt úrhajóst
rögtön megeszi hét kicsi szörny.
De rájuk tör
a csillapíthatatlan szomjúság.
Elindulnak, a forrásokat felkutatják.
Csillagok fölé hajol a hét kicsi szörny.
Nótáznak közben, éltetik a Báلكirálynőt.
Nyomaiból (azonnyomban)
kiisszák a pezsgőt.

J. Viking: Fejlemények, avagy a költő mentora (Így tűntél el te is...)

Időközben meggazdagszom
(„kincset találek!”)
mint akinek nem kedvezett
a szerelmi szerencsejáték.
Mert erről szól a rózsaszín-fekete
fáma-mágia, erről szól
a mindenkor Ponyva-Törvény.
Most arab éjszakákat rendelek
na mit meg nem tehet
egy „kártyafejedelem”!
Nézem a nőszemek mécsesét,
ezeregy asszony mond rólad mesét.
Öbennük kereslek téged,
mint perfekt családapá
a perfekt-kenyeret.
És nagy költőkre költöm vagyonom.

Orfikus óhajok

Ó, szépség, mért bújkál benned
a szép, mint egy gerillaharcos ?
Szerelmed mért nem lehet hivatalos,
mint egy rendőrségi idézés
melynek következményei áhítatos
kérdések lennének, mik végképp
tisztáznának engem, a tisztát.
Vagy kerülhetnék lerbe, hol kiszűne,
nem unom még a nyersét, a tészlét.

Össz 1

A vontatás lassú rakétáján
egy farkas érkezik a Holdra.
Sose hittem volna, hogy ilyen
homályos tettek színhelye leszek egyszer.
Falkába tömörülnek, így távolodnak
egymástól a dolgok...
Itt minden olyan inádatoson természeti
Fárasztó évszak,
ilyenkor szoktam örökölni.
Újabb álruhát ölt az isten. Gerjeszti
harmadik igazát.
Pornográf indulatok fűtik a halált.
Valami értelmetlen mélység szűkíti a kört.
Folyton úgy tűnik, ez egy sziget.
És hogy értesüléseim végtelenül pontosak.

Össz 2

Áldomásra hívja övéit az ősz,
borkönnyeik érnek most mindenek rejtekében.
Áldozathoz térdei a bölcsék karavánja,
örvények napoznak a tapasztalat szívében.
Almák szellemének (koronás) dicsfényét
és kiforrott testüknek végső zamatát
gerjeszti az Aranynak legmagasabb arca.

MÉSZÁROS LEHEL

Vidámpark

a nyár mindig
hozza játékait
elromlott fagyigépekből
híg holdlé csorog
szétázott ostya az arc
hullámvasúton
szelek forgószékében
öleléssel leköttve

Tavas

örökre látom őket
méhek szállnak
virágról virágra
a láb felemelkedik
néhány eltévedt hangya rajta
a homlokon ráncok késnyomok
apám s anyám vár
két megőszült gyermekláncfű
én már régóta szél vagyok

Délután

fehér függönyök
lobognak mintha
repülni szeretnének
valahová
ahol nincsenek ablakok

Visszatérés

a kertben szomjasan
érkezik meg
borillat —
poharak helyett
színműltig töltött
tulipánok —

Költözés

mindent elnyel a teherautó
bútorok szőnyegek
hűtőszekrény ágy
a játékok beleférnek egy zsákba
a homokba elbújít autók
kezek is előkerülnek
hogyan visszük magunkkal
a madárfészkeket
a pocsolyákat?

Este

láthatod a lángok
mindent elolvastak
sorról sorra könyvet levelet
piszkozatot
ma nem fognak belealudni
talán nem beszélni kéne arról
ha már itt vagyunk
s értjük is egymást
pusztán négy szemközti hallgatni
talán csak te láthatod
hogy a könnyektől
meglágyul a homlok
a lecsukódó szemhéj
apró földcsuszamlás

SZŐCS LEVENTE Puffanni hagyományai

I.

"Jaj, édes barátném, igen nagy kínok között fetrengék én mostanában, s nem tudom orvosolni bajomat. Nem találom Őtet sehol... Reggel, midőn egész éjjel vele voltam, vele mulattam és szinte az erőtlenedésig vele tépelődtem, szememet felnyitom, és Őtet sehol nem találom. Csak sétálok egész nap a kertben, s Őn jár az eszem, az egyetlennel, kité az idáig igazán szeretni tudtam. Félek, a szörnyű kín, hogy Őt nem láthatom, apám eltiltotta előlem, előbb-utóbb fölémészti lényemet, s áthajlok a másik világba. Isten legyen irgalmas árva lelkemhez."

II.

"Drága barátném, egy órával ezelőtt írtam Önnek, s hogy válaszát nem vevém, igen nehezen viselem. Mostmár egész biztosan érzem, hogy az, mit ez ifjú pára íránt érzek, szerelem. Igen, szerelem, csupa nagy betűkkel, és minden próbálkozásom a feledésre egymás után vall kudarcot. Nem lehetek meg nélküle, ez erős férfi nélkül, szüntelenül látnom kell erős szarvát, kemény patáit, széles hasát, s ezt apámnak is megmondám, de ő nem enged közel az hátulsó házhoz. S csak emészték egész nap."

III.

"Ha tudnám, miért nem válaszolsz, drága barátném, nem volna oly nehéz viselnem, de így, hogy egy vigasztaló sort sem kapok tőled, nem bírom a kínt. Hát oly nagy bűnt követek én el? Hát oly nagy bűn szerelmes lenni egy kedves ökörből? Mostmár még naphosszat elnézegetem hófehér, rozsdabarna foltokkal borított hátát, s titkon lemosám a fenekére, gömbölyű hasára száradt piszkot... Ah, kedves barátném, ha tudnád, hogy azok voltak életem legszebb pillanatai! Ha láthatnád volna, hogyan tűrte, hogyan engedte magát tisztítani az a szelíd állat? Ah, mely szelíddé tud lenni a férfi, ha akar... Bizonyosan válaszolsz, mert most már bírom elviselni e szörnyű kínt. Közelget az én oszlatásom..."

IV.

"Oh, az én életem már egy eldobott rongynál is alább való. Hogy csak emészt a bű, s az istálló felé nem mehetek. Minap a kegyetlen parasztnak lábait elé vettem magam, látván, hogy szörnyű igában hajták az én kedves ökrömet, kérleltem őket térdre állva, hogy engedjék szabadon szerelmemet, de hiába... S apám, tudomást szerezvén a dologról, igen megharaguda, megbotoztatta, s nem enged ki szobámból... Jaj, hogy így kell nekem elvesznem! Ilyen árván és nyomorult! Micsoda örömem lelhetném abban az édes ökörből, ha egy csöppet megértők lennének az emberek, s főképp atyám! Ha engednék, hogy vele legyek, minden álmom teljesülne, e szelíd ökör bevezetne engem a szerelem csodálatos világába, s én csak feküdnék alatta (jaj, mely pironkodva írom ezt), átadva a nyers, szilaj férfierőnek gyarló testemet, tegyen vele kedve szerént... S csak ápolnám egész nap, kihordanám alóla a csúnya illatú ürüléket, melyet attól a hús szénától bocsátna ki, mit én válogatnék neki nagy gonddal a kazlakból, ügyelve, hogy a legkövérebb szálak kerüljenek csak eléje..."

Hallgatni tudó papiros! zárd magadba könyveimet, melyek reád hullnak atyám keménysége miatt!

De félek, hogy nemsokára az utolsó sóhaj hagyja el megkínzott lelkemmel együtt kiszáradt ajkamat... Szánj meg, barátném, végnapjaimban, s írájál, ámbár csak egy kúrta sort..."

Távoirat Puffanninak:

"Ökörnek nevezik az kiherélt bikát. Kedvesem."

Puffanni utolsó feljegyzése (poszt mortem felfedezve, megírása után százötven évvel, a családi könyvtárban, egy állatlexikonban firkálva):

"Hülye állat. Nyissz."

A szöveget gondozta: Szőcs Levente

A számadó

Éjszakánként, a koromsötétben furcsa rajzok jelentek meg a csupasz falakon, amelyek közé költözött, először csak vázlatok, mindössze néhány vonal, aztán egyre bonyolultabb és bonyolultabb figurák, emberi alakok, éjszakaról éjszákára változó, tökéletesedő arcvonásokkal, mozdulatokkal. Minden reggel megcsodálta az egyre tisztábban kivehető ábrázásokat, s volt úgy, hogy egy egész órát töltött el a falak előtt, bámulva a kompozíciót, amelyből egyelőre semmit sem értett. Minden délelőtt lemeszelt a falakat, szép fehérre (a ház mögötti kertben, mély gödörben oltotta a meszet), az ecset nyomán, amint a mesz gyorsan száradt, fokozatosan tűntek el a mozdulatlan alakok, de soha nem sajnálta őket, mert tudta, hogy másnap reggelre még tökéletesebb formák, még apróbb részletek jelennek majd meg a falon, sőt, kötelességének érezte a meszelést, úgy gondolta, hogy nem állhat a fejlődés, a kibontakozás útjában, hanem ellenkezőleg, segítenie kell azt. Egész életét ez kötötte le, lassanként az ágyán kívül mindent kihordott és eladott a lakásból, s a pénzen meszet vásárolt. Jó ideje nem is engedett már be senkit a házába, barátai sem voltak, mindössze néhány züllött pofával beszélt, akikkel délutánként együtt ivott az utcavégi kocsmában.

Közben a szénfigurák kezdtek ismerősekké válni, nap mint nap ráismert különböző alakokra, nőkre, férfiakra és gyerekekre, akikkel dolga volt valahol, valamikor, nagyon régen. Eleinte egymás társaságában jelentek meg, mintha beszélgetés közben örökítették volna meg őket, de lassanként eltávolodtak egymástól, s a szoba belseje felé fordultak, egyre inkább úgy érezte, hogy őt bámulják, tőle akarnak számon kérni valamit. Innen kezdődtek a bajok. Újabb és újabb ismerős arcok jelentek meg, már régóta nyugtalanul is aludt emiatt, reggelente izzadtan ébredt, többé nem is nézett oda, nem bírta elviselni az alakok szigorodó tekintetét, hanem sietett minél hamarabb megtisztítani a falat. Odalett az öröm, a csoda, amit eleinte a bűvölet megtevéstől ereje jelentett, most elviselhetetlen teherré változott, a szép arcok, alakok eltorzulnak, görcsösekké váltak a fájdalomtól, amit nekik okozott valamikor (nem tudta hogyan, vagy miért), tekintetük lassan kétségbeesetté, később üressé, élettelené változott.

A halál éjszaka lepte meg, s ő álmainak kusza világában rekedt. A szomszédok, akik csak látásból ismerték, ők törték rá az ajtót, a hullaszag miatt. A falakról akkorra már jókora darabon lehullott a vakolat, s néhány helyen még kivehetőek voltak a szénecsurza nyomai, de senki sem törődött ezzel, a hullát elszállították, a házat bezárták, a nap pedig még egyszer, utoljára leáldozott.

A kulcs

Alex berohant a boltba, hogy cigarettát vegyen, mielőtt a munkahelyre menne. Gyorsan átfutotta a kínálatot, fizetett és indult kifelé, de az ajtóban belebotlott Alexába. A lány nagyon csinos volt, keskeny arca üde, vékony csontocskán arányosan elrendezett, kissé izmos hús, bőre fehér és hibátlan. Rövid ingecskét, lábszára közepéig érő feszes nadrágot, magas sarkú cipőt viselt, és félkézzel tartotta a válláról lelógó apró táskát.

Már majdnem két hónapja kerülték egymást, most azonban nem volt választásuk. Zavarban voltak, egyikük sem köszönt, csak bámultak megdermedve, de nem mertek egymás szemébe nézni. Aztán valaki be akart menni a boltba, félre kellett állaniuk az ajtóból. Alexnek ekkor jutott eszébe, hogy sietnie kell, ezért gyorsan a zsebébe nyúlt, ezt látva a lány is a táskájába kotort, majd átvette a fiú hatalmas kulcskötegét és cserébe odaadta az apró kulcsot, amit a táskából vett ki. Vissza sem nézve belépett a boltba.

Alex késő este szabadult, de nem volt kedve hazamenni. Csak éjfél körül lépett be a lépcsőházba, megmászott néhány lépcsőt, s az ajtó előtt megállt gondolkodni, de nem volt visszaút. A zár éppolyan kicsi volt, mint a lány kulcsa. Alex belépett, fogásra akasztotta kopott kabátját, a temérdek női holmi közé, utána bement és kinyitotta a hálószoba ablakát, hogy kicserélődjön a levegő. Ledobta magát az ágyra, bekapcsolta a tévét, de nem tudott odafigyelni az adásra, felkelt és kiment a konyhába, remélve, hogy a hűtőszekrényben még ott van az immár két hónapos, megkezdetlen sör. Ehelyett két üveg erős konyakot talált, mindkettőt magával vitte, és le sem vetkőzve az ágyra feküdt. Az ital gyorsan fogyott, s Alex minduntalan a lányra gondolt, amint otthon, a szűk ágyon fekszik, a foltos, férfiszagú lepedőn, a nehéz paplan szinte belenyomja az ágyba. Miközben csendesen alszik, szobája lassan szagot cserél, s az elkövetkező hetekben az ágy nemű, a szőnyegek, függönyök, a ruhák a szekrényben mind átveszik a kellemes illatot, ami Alexa testéből árad.

Alex körül forgott a szoba, de sikerült elaludnia, a tévét nem kapcsolta ki és az ablakot is nyitva felejtette. Álmában összehányta a birtokba vett ágyat.

Villanyszámla

Kivettem a kezéből a kést. Nagyon remegett, és nem mertem a szemébe nézni, mert azt képzeltem, hogy mindjárt megpattannak a retinák és az üvegtest végigömlik az arcán. Szívesen elszaladtam volna, de nem mertem, valami marasztalt. Ő közben leguggolt a holttest mellé, és elkezdett csendesen sírni, dús, göndör fürtjei belelógottak a friss vértócsába, ami gyorsan terjedt a szőnyegen, s a szőnyeg nagyon mohó volt, szaporán nyelte a vért, a könnyeket s a többi testnedvet. Nem fogtam fel semmit abból, amit láttam, csak egy gondolat járt akkor a fejemben, az, hogy most nem olvashatom le a villanyórát.

A virág

A virág, amit a mezőn szakítottál le, én vagyok. Vázába teszel, az ágyad mellé, a kisasztalra. Míg alszol, illatom betölti szobádat, bebújik paplanod alá és átölel az álmod rólam szól: egy hatalmas füves réten vagyok, feléd közeledek, végül csak hatalmas bakancsaimat látod, és érzed, hogy leszakítlak. A fájdalom elviselhetetlen, felriadsz, ám lihegésed lassan elmúlik, ismét elalszol, ezúttal nyugodtan. Reggel első dolgod lesz, hogy vázástól kidobj, mielőtt a mezőre indulnál.

BODA MAGDOLNA

Angyalszárny

Mint egy tál cseresznye, úgy lépett be a kórterembe Jolika. Piros arccal és folyton mosolyogva.

Alacsony, kissé gömbölyű teremtés volt, nem kifejezetten szép; rövid, ritkás haja rózsaszínűre volt festve, nyilván azért is festette ilyen világosra, mert így dúsabbnak látszott. Az álla alatt egy kis toka csúnyálkodott, de fura módon, minden hibája ellenére szépnek látszott. Valami sugárzott a lényéből. Ha valaki közelébe került, azonnal megváltozott a kedve. Földerült. Jolika mintha minden tagjával mosolygott volna, és mintha ez a folytonos mosolygás gömbölyítette volna ki ilyen angyalka-pufókra.

Már vagy száz éve dolgozott ebben a kórházban. Elmaradhatatlan tartozék volt, mint az ágyak a fehér lepedőkkel, és mint a folyosókon terjedő fertőtlenítő illat.

Már régen kinevezték volna főnővérnek, de ő azt mondta, hogy nem bírja a szervezést, meg az igazgatást, így aztán megmaradt osztályos nővérnek. Viszont mindig csak délelőtti mûszakba osztották be.

Persze azért is, mert reggel volt a nagyüzem, és aligha mentek volna jól a dolgok nélküle. Ő volt a kórház Jolikája, ha bármilyen kérdés elhangzott, az volt a válasz rá, hogy "maj Jolika megmondja", vagy bármilyen történet, az volt az első kérdés: "na és Jolika tud róla?" Igen, Jolika mindenről tudott, még annál is többről.

Volt benne valami angyali, ezért mindenki gyorsan a bizalmába fogadta. Ő volt az, akivel az örömet és kínokat meg lehetett osztani.

Azt beszéltek, egy fûszál mellett se tudott volna úgy elmenni, hogy ne bízta volna langyos tavaszi esővel. Akkor kezdődött a nap mindenkinek, amikor belépett a kórterembe, addig csak csend volt, éjszaka, szürkeség, fájdalom, kín, áporodott gyógyszeres vazeliniszag.

Minden reggel pontban hatkor lépett be a birodalmába, megállt a nyitott ajtóban, éppen a küszöbön és belebúgott a tömény fertőtlenítő illatba:

— Jó reggelt, jó kedvet és jobbulást! — Mindig ezt mondta, minden reggel.

Talán már megszámolni se lehetne, hányszor hangzott el ez a mondat az elmúlt évek alatt, ott, a kopott-fehér duplaajtó előtt. Rögtön utána kiszellőztetett, kinyitotta a gyógyszereszekrényt, kisorakoztatta a műanyag gyógyszerdobozokat, de nem tett bele egyetlen pirulát sem, majd csak a reggeli vizit után. Ezt követően sorra járta az ágyakat. Először mindig a legsúlyosabbak ágyához ment, megfogta a betegek csuklóját, megnézte a pulzusukat, aztán megsimítva karjukat azt mondta: "na, ez nacceru", és megigazította az ágyukat továbbment.

— Pali bácsi, azt mondta a doktor, szerdán haza is mehet... na látja, maga meg úgy beborult, hogy még végrendeletet is íratott a műtét előtt az éjszakai nővérről. Jön az asszony?, vagy küldjünk táviratot? — Miközben beszélt, megigazította az ágyat, rendbe tette az éjjeliszekrényt és megmaszszírozta a kisöreg hátát, felrázta a párnáját és segített neki, hogy visszadőljön. Mindezt azalatt a két mondat alatt.

Jolika szinte az egész napját a kórterem-

ben töltötte. A többi nővér dolgavégeztével beült a nővérszobába, de ő csak addig volt ott, amíg az osztályátadás megtörtént, átnézte a betegnaplót, és átadta vagy átvette az osztályát.

Mert távol maradt a többiektől, kollégái alig tudtak valamit róla, jobbára csak azt, hogy Jolika neve misztérium, így ismeretlenül is mindenki tisztelte. A professzorok nemkülönben.

Leginkább Dorin doktor állt hozzá közel, egy alacsony fiatal doktor, ő volt az osztályos orvosa.

Mire bejött, Jolika már a vérvételt és a kötézt is elintézte, pedig az az ő kötelessége lett volna, ezért joggal volt hálás, amiért vizitkor nem kell a genyves gézek között turkálnia ahhoz, hogy egy pillantást vessen a gyógyuló sebeke.

Dorin doktor nagyon szeretett vele dolgozni, mert Jolika soha se feledkezett meg arról, hogy mit mondott, mit rendelt. A nővér szinte olvasott a gondolataiban. Sőt, olykor még jó tanácsokkal is ellátta a doktort a tapasztalatai jogán, amiben ő inkább volt bővében, lévén a doktor fiatal, csak alig harmincéves.

Jolika mindig azt mondta neki nevetve: "Doktorkám, maga a fej, én meg a kéz, mire megy egyik a másik nélkül" a doktor ilyenkor a vállához húzta Jolikát, és azt mondta: "Maga igazán nagyszerű, öröm magával dolgozni".

Az a hír járta a betegek között, hogy aki az ő osztályukra kerül, az garantáltan két héttel korábban gyógyul. Nem tudni pontosan, hogy így volt-e, nem készültek statisztikák, de ezt beszéltek.

— Matyi bácsi, tegnap láttam a lányát, legalább egy fél disznót hozott magának, csak nem kolbászt írt föl Dorin doktor? kérdezte nevetve és megfogta Matyi bácsi karját, hogy kényelmesebb helyzetbe segítse az öreget. — Mutassa a lábát, hadd cserélem ki a kötést! Na ez szép! Mire vége a télnek, már focizhat is az unokájával.

Jolika amikor nem beszélt, akkor énekelt vagy dúdolt. Igazából nem sok dalt tudott. Régebben itt töltötték gyakorlati idejüket a szakiskolások, és Imolától tanult néhány dalt... Sajnálta, hogy elment a kislány, olyan kedves teremtés volt. Ahogy elvégezte a dolgát, valamelyik ágyra ült, mindig pontosan tudta, hogy kinek az ágyára kell ülnie, és hallgatta a kisöregeket. Meg a fiatalokat is. A sebészetben nemcsak öregek voltak, fiatalok is, és amikor betegek, hirtelen azok is milyen öregek tudnak lenni!

— Már a múlt héten hazamehettem volna, de a lányom Németországban él a családjával, a feleségem pedig meghalt... nincs, aki hazavigyen, a doktor azt mondta, hogy ha akarom, kiállít egy mentő-szállító papírt, de hát otthon mi lesz velem?, hogy vágjak fát és hogy fűtsek?, ki megy kenyérért?, meg a patikába?, a doktor rendes volt, azt mondta, hogy majd szól a körzeti orvosnak meg a polgármesternek, hátha el tudja intézni, hogy valaki segítsen.

— Nyugodjon meg, Gyuri bácsi, ha megmondta, úgy is lesz... Na és volt-e már a lányáéknál?

Gyuri bácsi a fejét ingatta.

— Nem?, pedig kicsoda vidék! — sóhajtott Jolika —, a múltkoriban láttam a tévében, magas, hófehér cukorsüveges hegyek, kristálytisza levegő, hatalmas, virágos ré-

tek, kék tavak... minden olyan tiszta, mint egy pohár víz... és a hegyek... a hegyek... mondta elmélázva, aztán hirtelen fölcsupdott ábrándozásából —, és a lánya?, mikor voltak itthon? Karácsonykor? De hiszen az most volt... ha megtudja, hogy műtötték a lábát, biztos magáért jönnek, biztos vagyok... ne nyugtalankodjék, egyen, hogy megerősödjék, ha el-viszik, sok erő kell a sok gyönyörűséghez. Ez itt a lánya? — kapta ölébe az éjjeli szekrényen levő képet — meg az unoka? Hasonlít magára a mosolya. — És csak ontotta a szót, a reményt az öregbe, mert az igazság az volt, hogy karácsonykor is csak azért voltak itthon, hogy az anyai juszt követeljék, hogy adja el a nagy házat és költözzön be egy panelházba... mégis Jolika búgó hangja földísztette gyöngyével a legócskább valóságot.

Sose hazudott, nem ismerte még a kegyes hazugságot sem, csak a jót látta és azt hallotta meg, és mindig is csak arra volt reakciója, arra építette kicsi, nagy, közepes és óriási méretű vigaszait. Jolikán nem fogott a vér, a mocskok, a kín, a fájdalom.

Ha valaki meghalt a kórteremben, azt mondta, "átment".

Különös világa volt, ahová senkit se engedett be sáros lélekkel.

Egy különös valóság, ahol csak jó létezett.

Minden betegről tudott mindent, és később is emlékezett rájuk, tudta, hogy kit mivel operáltak, és melyik ágyon feküdt. Mintha a családja lettek volna. Családja családja helyett.

Már csak három éve hiányzott a nyugdíj, de még egy lakást se tudott összehozni. Hogy is tudott volna? Se férje, se gyerekei nem voltak, de még barátai sem. Ott lakott a kórház harmadik emeletén, a nővérszálláson. A kórházigazgató személyes garanciát vállalt arra, hogy élete végéig itt élhet.

Csak a fiatalok. Velük volt a baj... osztályátadáskor fitorogtak rá, egyszer még azt is hallotta, hogy a háta mögött lenyanyázták, meg hogy vén dilisnek titulálták.

Pedig nem is ő volt a legöregebb, hanem Piroška, aki nagyszájú, nagytörvényű, ursulatermetű asszony volt, ezért se mertek rá semmit mondani, meg aztán ravasz is volt, értette, hogyan kell a fiatalság kegyeit elnyerni.

Hogy a kedvükbe járjon, mindig kitalált valamit.

Például: a frissen operáltak nem ehetnek, ezért az étküket begyűjtötte a frigóba, és este, az osztályátadáskor akkora vacsorát csaptak, mint egy kertipartin.

Mindenki a cinkosa volt, kivéve Jolika.

Szemtől szembe senki se bántotta, nem is merte volna, de a fiatalok elkezdték a pusmogást, Piroška meg szította a tüzet és úgy csinált, mintha maga is húsz éves volna, vastagtalpú cipőben tipegett, tenyeres-talpas termetétől pedig anélkül is rengett a szint.

Amikor Jolika kilépett a folyosóra, sokszor érezte a hirtelen támadt csendet. Sőt egyszer tisztán hallotta, amint róla beszéltek.

A vén satrafa, dehogy inna velünk!, még a saját névnapját se tartaná!... Pedig egy korty pezsgő igazán semmi!, de olyan prúd, és olyan magának való. Most is biztos a vén tatáknak udvarol. Azok meg jolikafigymegjolikaúgy, a barátnőmet meg a személyzetin elküldték, hogy most ugyan nincs állás, de majd nézzen vissza...

Aznap még sírt is Jolika. Egyszerűen nem értette... hogy ő itt... valaki helyén? valakinek ő elfoglalja a helyét? Lehet, hogy ez igaz? És ha igaz, akkor... akkor hogy lenne azon a napon, amikor többé már nem kellene fehér köpenyben a földszintre lelétezni, mégis mit csinálna?, ha a doktorok szó nélkül csak elsi-etnének mellette?... Vajon azon a napon mit csinálna a Nap az égen?

Akkor változott meg, akkor költözött bele a szomorúság és reménytelenség... És vajon hogy adjon reményt az, akinek magának sincs már?

Hangja megfakult, mozgása is lassúbb lett, mosolya keserűvé vált.

Először azt hitték, hogy beteg, de aztán látták, hogy más a baj.

— Teljes hervadás — tárta szét kezeit Mária.

— Hullik a misztérium sárga függőnye — jegyezte meg ironikus mosollyal Bea.

— De hát egyáltalán mi a fenét zabálnak rajta? — csattant föl Anna, aki épp a fecskendőket pakolászta a kukta.

— Mit? — szólalt meg Dorin doktor a sarokból. — Hát, mert ő, kedvesem, odaadja a figyelmét másoknak, bár az odaadó figyelem fogalmát egyre kevesebben értik. Figyelje meg, amikor figyel, akkor önmaga nem létezik, csak a másik. Mi meg figyelni se tudunk. Én írom ezt a kórlapot — bökött maga elé —, de nem tudok figyelni... mert elveszi a figyelmem a vacak kis intrikájuk. Maga meg, kedvesem, akkor is magára figyel, amikor másra figyel — mutatott Annára. — Lefogadom, hogy most is azon gondolkodik, hogy mit válaszoljon... hogy magának legyen igaza... pedig nincs, és azt tudja is. Ugyan, azt kérdezze meg, hogy mit adott maga a betegeknek, és mit adott Jolika? Valahányszor meghal egy betegem, másnap az éjjeliszekrényen, a vizespohárban egy kiscsokor virág van, amikor tél van, és nincs virág, egy csokor tujazöldet hoz be az udvarról... Ha ezt maga a szarbataposott, már bocsánat a kifejezésért, szeretet szóval illeti, akkor tiltakozom. — Indulatában felemelkedett a székről, és hevesen gesztikulált, félig álló, félig ülő helyzetében az asztal fölül kihajolt a többiek felé, kifelé nézett, kigombolt köpenye fehérén lobogott az asztal fölött. Még sose látták ilyen indulatosnak. Ő is meglepődött, és meglepetésében visszaült.

A lány elsápadt, lecsapta a sterilizáló kukta tetejét és kiment, kifelé menet pedig csak annyit mondott, hogy "nahát" és elbiggyesztette a száját.

Ekkor lépett be Jolika. Néma csend lett. A levegőben érezni lehetett a feszültséget. Érezni lehetett, de Jolika nem érezte. Köszönt, még fejét is megbiccentette és a doktorhoz ment. A doktor már nyújtotta is a dossziét, kifelé jövet pedig mindenkire egyenként rámosolygott.

Már egy hét is eltelt az eset óta. Azóta mindenki igyekezett kerülni Jolikát. Mindenki próbálta rendbe tenni magában a történeteket.

A dolog mégis úgy adódott, hogy történt valami.

Az öreg kórházépület a fül-orr-gége osztállyal osztozott. A két osztály ambuláns műtője a földszinten egymás mellett volt. Reggelente rengeteg riadt arcú mandulaműtetre váró kisgyereket próbáltak közös erővel vigasztalni jártukban, keltükben a nővérek, hát a közös sors miatt is jó barátság szövődött a

két osztály dolgozói között. Így aztán az étkezések ideje kellemes és barátságos légkörben telt, rendszerint megosztották az aktuális pletykákat, de kicserélték az extrém esetek történetét is.

Az csak természetes, hogy a gégecsépek is tudtak Anna Jolikára fújtatásáról, sőt Dorin doktor lovagias gesztusáról is.

Éppen ezért nagy meglepetés volt, hogy a két nő, Anna és Jolika egymás mellé álltak az ebédért kigyózó sorba, igaz, nem szóltak egymáshoz, és az egész csak a véletlen műve volt. Ekkor történt, hogy Anna annyira elkalandozott Erzsikével, a szakáccsal való tárgyalásában, hogy figyelmetlenségében Jolikára öntötte a paradicsomlevest. Nem akarta. Véletlen volt. Törvényszerű véletlen.

— Juj, ne haragudjon, nem akartam! — mentegetőzött Anna, de azonnal kikerülte a néhai fehér köpenyét törölgető Jolikát és a hátsó szabad asztalhoz sietett.

Jolikának azonnal vagy ötven ugrottak segíteni. És ahogy nagyjából végzett, ő is odament Anna asztalához.

— Semmi baj, már minden oké. Ideülhetek?

Anna biccentett. — Köszönöm — mosolygott Jolika.

— Maga gyűlöl engem? Miért? Sohasem bántottam. Megvallom, ismerem az érzését, valaha én is gyűlöltem az anyámat, amikor intézetbe adott, gyűlöltem, dacot éreztem és tehetetlenséget. Mert elárult. Azt gondolja, hogy elárultam magát, amiért nem kapta meg azt a nővérszobát, amelyiket szeretne volna. Már régóta abban a szobában élek, megszoktam, de ha ragaszkodik hozzá...

Évés közben Anna kezében félúton megállt a kanál, és kikerekedett szemmel bámulta Jolikát.

— Kicsit íztelen... — mondta témát váltva hirtelen Jolika és kanálával a levesre bökött.

— Már megszoktam én is a szobám, csak maradjon.

— Ha megbékélt a szobával, akkor meg minek a gyűlölet?

Jolika mosolygott, és ez szinte reflexszerűen kicsalt egy válaszmosolyt Annától.

— Igaza van... igaza van... a leves tényleg véletlen volt... ne haragudjon.

— Tudom.

Jolika megvárta, míg Anna is befejezi az ebédet, és együtt távoztak az ebédlőből, sőt együtt is mentek föl. Aznap délután többet nem találkoztak.

Este nyolc is elmúlt, Jolika végzett a vasalással, éppen a reggeli kávéját főzte, amikor kopogtatást hallott az ajtó felől.

Anna volt. Egy csokor hóvirágot tartott a kezében.

— Anyám azt mondta, hogy a hóvirág a születés virága. A fehérségével gyászolja a telet, virágságával meg üdvözli a tavaszt. Gondoltam... — és anélkül, hogy befejezte volna a mondatot, Jolika kezébe nyomta a virágot.

— Bemehetek?

— Ó, persze!, jöjjön csak és üljünk le. Kér kávét?

Köszönöm nem, és nem ülök le, mert várnak rám a hallban... Jolika, valamit el szeretnék magának mondani. Tényleg szerettem volna a maga szobáját, azt mondták, hogy amíg nem oldjuk meg az életünket a vőlegényemmel... tudja, ő műtős a szemészet... szóval hogy úgy láttuk, az a szoba lett volna a legideálisabb, minthogy igazam is

lett, emez túl kicsi volt, két hétig küszködünk, de csak zavartuk egymást az ellentétes műszak miatt... aztán lelépett. Ha nem is közvetlenül, de tényleg magát okoltam. Most már mindegy, talán így a jobb. Ne haragudjon.

— Csak sokkal később tudtam meg... miért nem nekem szólt? Miért nem mondta el még az elején?

— Nem tudom... De hát már mindegy... Csak azért jöttem, hogy bocsánatát kérjem... — Elindult az ajtó felé. — Viszontlátásra, és ne haragudjék rám.

Jolikát ettől kezdve nem látta, és nem is kereste Anna. Éppen ezért három héttel később döbbenet hallotta, hogy Jolika az intenzív osztályon van. Egy kellemetlen náthával kezdődött, de aztán hirtelen magasra szökött a láza és nem is lehetett csillapítani. Elejében hol a természetgyógyászhoz ment, hol pedig a körzeti orvoshoz. Miközben mindenfajta immunrendszerét erősítő pirulákat tömött magába, vérvételre és kivizsgálásokra járt. Jolika napról napra rosszabbul lett, aztán a magas láz miatt otthon maradt, és három hétre rá bevitték a közeli klinika intenzív osztályára. Dorin doktor majdnem mindennap meglátogatta.

— Már csak napjai vannak hátra... leukémiás.

— Lehetetlen — mondták.

— Vajon tudta Jolika, hogy mi a baja? Néhányszor emlegette, hogy gyengébb az immunrendszere, azt mondta, ezért se szeretne influenza elleni oltást kapni. De sose mondta, hogy ilyen nagy a baj.

— Tudnia kellett, csak tán tudomást nem volt képes venni róla — mondta Dorin doktor, nekem rendre megmutatta az eredményeit, én tudtam, de mindig megígértette velem, hogy nem említem senkinek. Azt gondoltam, hogy mások is tudják, hiszen az ilyen dolgok kitudódnak... mindig kitudódnak.

Jolika három nap múlva meghalt. Mindenki mélyen megdöbben, és még azok is megkönnyezték, akik alig ismerték. A temetésen szinte kivétel nélkül jelen volt a kórház teljes személyzete.

Másnap még erősebben érződött a részvét érzése, hiába próbáltak meg visszazökkenni a régi kerékvágásba, már a betegek miatt is, meg azért is, mert a halál terhének gondolata nem hordozható sokáig, ott meg aztán végképp nem, ahol a remény és a reménytelenség egymással farkasszemet néz.

Dorin doktor, noha tudta, hogy Jolika helyett mostantól Kata nővér várja, mégis meglepődött és olyan hiányérzettel telve vizitelt, hogy még Kata is elképedt. Minden egyes alkalommal úgy nézett a nővére, mintha azt várta volna, hogy az tüstént változzon Jolikává. A vizit kétszer olyan hosszú volt, mint máskor.

Mielőtt fölment volna a műtőbe, még visszanézett, hogy láthassa, hogyan mennek a dolgok.

Már csukta volna be az ajtót, amikor az előkészítő asztalon egy poharat pillantott meg, a pohárban pedig egy aprócska csokrot.

Odalépett, kezébe fogta a poharat, megforgatta és kérdően nézett Katára.

Anna hozta ma reggel mondta Kata, és a fecskendő hegyére egy injekciós tűt biggyesztett.

FODOR SÁNDOR

Sündisznóállás I.

(Felényi Lajos bajtársam emlékének)

(részlet)

1.

Szinte nem is értem, hogyan feledkezhettem meg tartósan hosszúnak mondható életem legnagyobb, igencsak korai kalandjáról, a háborúról. Igaz, véletlenül sodródtam bele (bár nem mondhatom, hogy akaratom, legalábbis szándékom ellenére), mégpedig rövid kilenc hónappal a vége előtt, noha ebből a kilenc hónapról is az utolsó kettőt már "békében", azaz Tolbuhin marsall csapatai védelmében töltöttem a székesfehérvári hadifogoly-tábor szögesdrótkerítése mögött. Megfeledkeztem volna erről az (alig több mint) fél esztendőről és a rákövetkező két hónapról, szögesdrótkerítés mögött? Azt hiszem, csak próbáltam, hiszen időnkint előbuggyant, tollhegyre kívánczolt egy-egy emlékmozzanat. Pedig bőven számíthatom mindössze hét hónapra, amit segítettem tevőlegesen elveszíteni a második világ-háborút, ami annál is figyelemre méltóbb, mert kevésbé szerencsés csillagzat alatt és főként korábban született bajtársaim 4-5 esztendőn át harcoltak, kínlódtak, verejtkeztek, nélkülöztek, hogy elérjék azt, aminek én kurta hét hónap alatt végére jártam. (Ami még megmaradt volna a háborúból 1945. március 31. és ugyanez év május 9-e között az már szinte "magától" ment.) Valójában még csak nem is utolsó éves, csupán hetedikes gimnazista lettem volna az 1944-45-ös tanévben, ha a Sors úgy nem dönt, hogy 1945 tavasza helyett ősszel zárom le a tanévet Alma Materemben azzal, hogy magánvizsgát teszek a VII. osztályról, és úgy lépek a gimnázium utolsó osztályába, majd érettségizem időben, mintha a háború miatt meg se kellett volna szakítanom középiskolai tanulmányaimat.

Akkor, közvetlenül a háború után még semmi rendkívülit sem láttam a velem-körülöttem történetekben, azontúl, hogy a történelem kereké nem a mi javunkra fordult. Mert úgy egyébként igen-igen sok fiatal embernek jutott az enyémnél, ha kell kalandosabb-izgalmasabb, de főként keserveesebb sors, igencsak sokan kerültek testileg-lelkileg sérülten haza, vagy maradtak végképp "ott" mint Szatmári Lajos barátom és bajtársam Baktalorándháza határában, ahová Felényi Lalival (és még valakikkel) hajnalban járőrözni küldték, és valahonnan a ködből rájuk spriccelt egy géppisztoly. Felényinek volt osztálytársa (velem egykorú mindkettő), vagy a szatmári Kölcseyben, vagy a zilahi Wesselényiben és legjobb barátja. A hasábmellébe kapott sorozattól nyomban összecusklott, majd vizet kért. Felényi megittatta teli kulacsából. Szatyi, így becéztük, belekortyolt és ezt suttogta barátjának: "Hagytam neked is". Ezzel félrebillent a feje és meghalt. Felényi temette el.

Az én akkori legjobb barátom, Péter Sanyi négy évvel volt idősebb nálam. Otthoni kedves szomszédom és pajtásom volt öccsével és a Mezey fivérekkel együtt, akik közül csak Zoltán barátom "úsztá meg" civilként a háborút. Katonának azonban azon az őszön

csak ketten Sanyival vonultunk be ugyanahhoz az alakulathoz. Őt az átlagosnál jóval magasabb lévén- "Csöpi"-nek becézte a század. Ugyanazon a reggelen, amikor Felényi Lali Szatyi nélkül, holtápadtan tért vissza a járőrözésből, Csöpi is úgy elkeveredett tőlünk (a puskámmal), hogy majd csak a következő év augusztusában találkoztunk ott-hon, Csíkbán. De érdekelhet ez még valakit? Jó, hogy egyáltalán hazakerültünk. Az is jó, hogy egyik-másikunk még él. Ugyan mit számít az eddig megélt 75-80 évünkben a háborúban (hadifogságban) töltött idő?

Mindeddig, néhány emlékfoslány felidézésén túl, mintha eszembe se jutott volna kutató pillantást vetnem arra a bizonyos 7 plusz 2 hónapra. Ne feledjük: közel 50 éven át alig is lehetett volna tisztességesen idézni azt az esztendőt. Talán most se jut eszembe, hogy összeszedjem emlékeimet, ha két oldalról nem készítenek rá: egyfelől immár 12 éves fiú-unokám, Dávid, másfelől pedig egy nemvárt, szomorú esemény. Egy gyászshír. A már említett Felényi Lajos bajtársam, akivel Szatyi tragikus (elnézést: "hósi") halála és a hórihorgas Péter Sanyi (Csöpi) eltűnése után jóban-rosszban együtt voltunk még a székesfehérvári fogolytáborban is Szatmárról, ahol nyugdíjas tanárként élt, családjával Németországba vándorolt ki és ott nem soká meg is halt. Nagyon jó bajtárs, önfeláldozó barát, jó katona volt.

Ott van azonban a másik emlékezésre serkentő is, Dávid unokám, aki nagyjából egy éve vetegeti a szememre, hogy nem mesélek neki a háborúról azon kívül, hogy egy téli éjszakán rám ijesztettek a vadnyulak (miközben hídőrségben topogtam egy lövészlyukban, hátam möött hancúroztak a hóban), és a tetűcsípéstől vérmérgezéssel a kórházba szállítottak. Ennyit egy háborúról?! Tényleg benne voltam?! Katonaként, úgy egyenruhában? Puskám is volt? Löttem is vele? Volt az ellenséggel találkozásom? Megöltem? Mert egyik osztálytársának a nagypapája győzött, ám a Don-kanyarban sőt: sündisznóállásban is harcolt! Mindig győzött! Én soha?

Mi tagadás: Voltam ugyan katona a háború idején, sőt a frontra is kerültem. No, nem, a Don-kanyarba nem, ahhoz túl fiatal voltam.

2.

Nem tartott sokáig kiképzésünk Kolozsváron, a lombi tetőn.

Századunkat kivonták a dél-erdélyi frontról, még mielőtt az összeomlott volna de nem a tehetségtelen hadvezetés, nem is a csapatok állóképességének az esetleges megingása miatt. Kivonták, hiszen az oroszok Szalontán és Váradon voltak: a tordai front már nem volt tartható. Bennünket a tartalékot is visszavontak hát a lombi tetőről Zilahra. Ott aztán az egész századot, összesen mintegy 220-240 főt, egy középiskolában szállásoltak el, a református templommal átellenben. Folyt tovább a kiképzés a frontot jártakkal immár együtt. Hiszen, ha az erősen katonás leventemozgalom kitűnő "előkészí-

tést" nyújtott is, az alakulatban folyó kiképzést semmi se helyettesíthette. Kiváltképpen amíg sikerült kialakítani bennünk a reflexet, hogy az adott esetben érthetetlen parancsot is úgy teljesítsük, mintha rugóra járnánk. De jól haladt a munka: a század "újoncainak" katonáinak nagyrésze egyetemista vagy középiskolás volt, a kiképzést tehát értelmes emberekkel kellett végezniök a kiváló tiszteseknek (szakaszvezetőknek-tizedeseknek), akiket még jóval előbb a századparancsnok, Szabó János főhadnagy úr válogatott volt ki. A Lombról már ismert Dániel és Szász szakaszvezetők mellé természetesen újak kerültek, mint a pirosposztógás gyimesi csángólegény, Gergely szakaszvezető, a jutasi iskolát kijárt, saját ötletű téli-sátrat szabadalmaztatott, gyergyóvidéki Csergő szakaszvezető (a Csergő-féle sátor még fűthető is volt!). Jól emlékszem még a Székelyudvarhely körüli Jére tizedesre, a csíkdánfalvi Erős szakaszvezetőre és a szintén dánfalvi Erős őrzetőre, továbbá az (azt hiszem) Nyárad-környéki Albert szakaszvezetőre, de leginkább Bérés szakaszvezetőre fényesre olajozott, hátraféssült göndör hajával, aki arra dresszírozta be a kiképzés végett rábízott félszakaszt, hogy ha rájuk kérdezik: "Kik maguk?!", akkor kórusban válaszolják: "Papírkatonák!". Azért emlékszem Reá olyan jól, mert nyírtassi szétveretésünk után, a gyülekezőhelyen, egy ruszin faluban még alig két szakasznyián találkoztunk volt össze. Kenyér-konyha sehol. Ellátás honnan? Bérés szakaszvezető összedugta a fejét Dániellel és Szásszal (a tisztek csak később kerültek elő), majd kiadták a parancsot: elindulni kettesével a faluban. Hadijog van: mindenki elveheti erőszakkal is, ahol élelmet talál. Nem kell kunyerálni. Jónéhányunknak azonban ez, bevallom, nem ment. (A "kultúrgazembereknek" ahogy inkább becézve, mint gúnyolva neveztek bennünket zászlósaik.) Magam is Felényi barátommal be-benyitottam egyik-másik jobb kinézésű ruszin házba, de legfeljebb egy csésze vagy pohár vizet kértünk zavarunkban, amit megköszöntünk és odébbálltunk. Visszatérve a gyülekező helyre, szégyenkezve ugyan, de bevallottuk, hogy nem nagyon ettünk, de nem is vagyunk éhesek. Bérés szakaszvezető és Dániel sorba állított bennünket, akik üres hassal tértünk vissza a "portyáról". Dánielnél egy egész főtt sonka volt és két friss kenyér.

De maradjunk még Zilahon egy kicsit.

Tiszteink, csupa zászlós, egy törzsőrmester és két hadapródőrmester törődtek ugyan, de nem foglalkoztak velünk. Igaz, hogy Russay törzsőrmester urat nem kellene tiszthelyettes léteire közéjük sorolnom, de a tisztek tisztjelöltek (zászlósok és a két hadapród) a maguk körébe fogadták: ritka jóérzésű, jóhumorú, szellemes és kitűnően képzett katona volt. Parancsnokunkat, Szabó János főhadnagyot Torockószentgyörgy közelében fogták el visszavonuláskor. A rangidős zászlós báró Atzél Ede lett volna, de a dél-erdélyi kaland után már alig tartózkodott a századnál. Fegyverszünet-ügyben működött, talán tárgyalásokon is részt vett a magyar tiszti küldöttségben, állítólag Titó-ékkal is tárgyalt. Kemény, igazságos, igazságszerető katona volt, egyébként az egyetlen, akit még szolgálatban sem szőlítottunk rendfokozatán: nem "zászlós úr", hanem "báró úr"-ként jelentettünk neki. Őt Baradlay Sándor, egy repülősből hegyiva-

dásssá gyalogosított, egyébként eléggé félénk, de nagyképű alak követte a sorban, mint rangidős zászlós. Baradlay azonban mindenben Lőrinczi Ferenc zászlósra a kolozsvári ref. Kollégium testnevelő tanárára hallgatott, akit diákjai "Bunkó"-ként becéztek. Pedig rangban, (rangidőben) Baradlay után Kovács zászlós következett volna, a kolozsvári mezőgazdasági főiskola tanársegéde, de Ő is abszolút tekintélynek ismerte el Lőrinczi zászlóst, akinek magam is sokat köszönhetek. Két hadapród őrmesterünk is volt, Balázs István szintén a kolozsvári ref. kollégium tanára (matematikus), akit diákjai "Bölény"-ként emlegettek, és Ségerc hadapród — akinél hitványabb katonát, gyávább embert keveset láttam. Egyébként tiszteseink, jelesül a szakaszvezetők, vezették Zilahon a gyakorlatokat-lövészeteket is.

Zilahon történt: 24 órán át rajunkon volt a sor, hogy őrséget álljunk a laktanyává előléptetett iskola kapujánál. Mielőtt elindult volna az őrparancsnok, hogy valamelyikünkkel leváltsa az éppen silbakoló őrt két órai szolgálat letelte után. A leváltó őrnök tűzparancsot adott: "Szuronyt fel, tölts-tűzelj!" hangzott a vezényszó, mire az új őrnök fel kellett tűznie a szuronyát és csőre töltenie a puskáját, lőnie, persze csak akkor, ha ez szükségesnek bizonyult volna. Zilahon töltött közel három hetünk alatt azonban nem hallottam, hogy őrségben bárki is elsütötte volna a puskáját századunkból.

Természetesen engem kivéve. De nem őrségben: másnap délelőtt. Éjszaka ugyanis én is őrségben voltam. Amíg a kapuban álltam, senkire se kellett "Állj ki vagy?!"-ot kiáltanom, aztán leváltak, én pedig aludtam jó két órácskát az ébresztőig. Utána kivonulás kiképzésre. A század átvonult egy kis patak hídján a csupasz hegyoldal felé (ma már tömbháznegyed az egész), amelyiken egy kis fenyőerdőcske is volt. Lúcsfenyő. A hegyoldalon leültünk körbe, miközben Szász szakaszvezető úr elmagyarázta a harci gyakorlatot. Tehát: lehetőleg zajtalanul és észrevétlenül kell megközelítenünk a hegytetőt. Ha az őrszereves, nyomban lőnünk kell (vaktöltény nem lévén, az üres puskát kecegetve). A cél: mennél közelebb jutni az őrcsúcshoz, lehetőleg észrevétlenül. Törökülésben ültünk a domboldalon, lábunk között, feltartott csővel a puska. Egy kicsit untam Szász szakaszvezető úr akadémikus ihletettségű nyakatekert helyzetismertetését. Fejünk fölött éppen egy német zuhanóbombázó század húzott a front felé, bevetésre. Játékból puskám csővét utánuk mozgattam, mint egy léghajító ágyút. Látom, a "ravasz", az elcsattantó-berendezés fel van húzva. Nosza, miközben Szász szakaszvezető úr magyarázott én félig-meddig szórakozottan meghúztam a billentyűt, hogy ne feszüljön-gyengüljön fölöslegesen a rugó.

Durr!!!

Hatalmasat szólt a puskám.

Halálos csend.

Szász szakaszvezető:

— Ki ez a marha?!

— Én halálra váltan!

— Alázatosan jelentem, én lőttem!

Néhány pillanatig tanácstalanul bámult az arcomba: ilyen fegyelemsértésről, hogy a honvéd gyakorlat közben se szó, se beszéd elsüsse élesre töltött puskáját nem esett szó tudtommal a szolgálati szabályzatban, mert egyszerűen elképzelhetetlen volt.

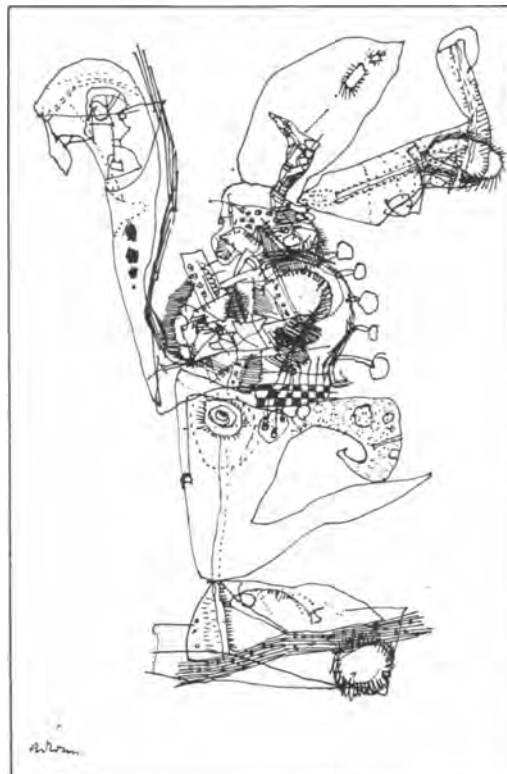
— Most mit csináljak magával?!

— Nem tudom, szakaszvezető úr. Kötteszen ki.

A kikötés volt a legsúlyosabb büntetés fegyelmi vétségekre a hadbírószék elé tartozókon innen (amilyen a szökés, a parancsmegtagadás vagy a fegyver elhagyása volt: ezekért a legsúlyosabb büntetés, golyó vagy kötél járt). Nagyjából abból állt, hogy az ember kezét hátra kötötték, majd annál fogva felhúzták, hogy a lábujjhegye ne érje a földet. Csak meghatározott ideig (talán fél óráig) lehetett valakin ezt a büntetést alkalmazni és csak orvos jelenlétében. A büntetett ugyanis legfennebb három perc múltán elájult. Utána felmosták, majd ismét fehézték, és így tovább, amíg le nem telt a büntetési idő.

Engem azonban nem kötöttek ki. Meg se büntettek.

Egyszerűen nem volt mit kezdeni velem, mert ahhoz, hogy akár egy-két napi fogdát is mérjenek rám, elő kellett venni az őrparancsnokot, továbbá Albert szakaszvezető urat, akinek napostisztként reggel meg kellett volna vizsgálnia az őrség puskáit, amit elmulasztott. Szász szakaszvezető úr még hónapokig emlegette, hogy az ő életben akkora balféket mint én nem látott. De az ügy szerencsémre elaludt.

Esténként az iskolaudvaron néha körülültünk egy hevenyészett tábornizet és énekelünk, a helyi viszonyokra hangolva Balázs hadapród úr kedvenc dalát: "A zilahi fenyveserdő aljába..." — marosmenti helyett.

Balázs hadapródnak egyébként rokonzenes voltam. Azért is kedvelt, mert jó énekhangom volt de annak már nem örvendett, hogy időnkint ellógtam az esti tábornizetéről.

3.

Keresem Lalit, Felényi Lajos honvédet, kedves bajtársamat a kolozsvári és zilahi emlékeim között, de sehol se találom. Nem emlékszem, hogy valaha is ügyeletes-naposok lettünk volna együtt, vagy akár kimenőhöz is jutottunk volna. Mind a lombi tetőn, mind pedig Zilahon, kiképzésben, szolgálatban töltött hetek során Csöpiével, Péter Sanyival osztottuk a jó- vagy balsorsot, de egyelőre

ne panaszkodjak, mert megver a Fennvaló. Nem feledtük annak a német kamerádnak a háziáldásként ránk hagyott jótanácsát, akit bevonulásunkkor vendégeltünk volt meg a csikmadéfalvi állomáson, ahol épp vacsoráztunk egy marhavagon tetején, mert azon utaztunk Kolozsvárig, mintegy 36 órán át. Édesanyáink bőségesen elláttak bennünket útravalóval. Így amikor egy sovány, szemüveges német katona felkapaszkodott hozzánk és tagoltan, hogy jobban értsük, ránk kért: "Haben sie ein Stück Brot?" (Van egy darab kenyérük?), nos magunk mellé invitáltuk és bőségesen megvendégeltük a kamerádot. Amikor a mintegy 30 év körüli sovány, pápaszemes szövevényes megtudta, hogy épp katonának vonulunk be, meghozta önként, fejéhez kapott és csak ennyit mondott: "Mein Gott!" (Én Istenem!), mint aki valami égbekiáltó képtelenséget hallott. Aztán elmondta, hogy ő Brazíliában született, ott is élt, önként jött haza és jelentkezett a Führer hadseregébe, még 1939-ben, de meg se haragudjunk érte, nagyon megbánta. Isten csodája, hogy még él. Egyébként (megítélésünk szerint) mint szökevénynek, de legalábbis csellengőnek, nagy jövője aligha lehetett. Minekutána jóllakott és szépen megköszönte a vendéglátást, hálából és búcsú fejében adott nekünk egy jótanácsot: ha tényleg beöltöztetnek, katonákként arra vigyázzunk majd, hogy túlbuzgók ne legyünk, de le se maradjunk a többiőtől, önként pedig sehová-semmire se jelentkezünk. Azzal "Gott behüté"-t (Isten óvjon-t!) mondott és lemaszotta a marhavagon tetejéről.

Hát elsőre nem volt épp lelkesítő, amivel a Kamerád feltartasznyált hálából a jó vacsoráért. Talán ez is oka volt, hogy már inkább a tehetetlenségi erő, semmint a lelkesedés vezérelt Kolozsváron a IX. hadtest (akkor már II. Hadsereg) parancsnokságának az épületébe, ahol többen gyülekeztek akkor szeptember 2-án, magunkfajta jelentkezők. Rövid várakozás után közölték velünk, hogy a század menetkés, "vállalkozás"-ra indul, egyébként, akár haza is mehetünk, ha úgy gondoljuk, mielőtt letennők az esküt, mert utána már körülményesebb lenne leszerelni. Haza-haza, de hová? A lebombázott kolozsvári állomáson ugyanis megtudtuk, amikor megérkeztünk, hogy személyvonatra ne is számítsen senki Székelydöld felé. Meg aztán ott kínálkozott a páratlan kaland lehetősége is. Úgy határoztunk maradunk. Beöltöztettek feleskettek, és mintegy 40-ed magunkkal indulás fel a Lombrá, a város melletti lombi tetőre. Ott gyakorlatozva vártuk, hogy bennünket is a várható front elé indítsanak vagy a század zöme térjen vissza a "vállalkozásról".

Kiképzésünket Dániel szakaszvezető úr azzal kezdte, hogy a hálóteremen szétozott közel 2 skatulya gyufát. Mindenikünk kapott 1-1 szálat, utána megkérdezte, hogy "kaptak-e gyufát, emberek?!" Egyként mennydörögtek rá, hogy "igenis!" mire Ő közölte velünk, hogyha a szakaszvezető úr rá akar gyújtani akkor ne kelljen gyufáért vájkálnia a zsebében. Ez után következtek a különböző laktanya-szabályok, mikor mi a kötelező, mit szabad és mi az, amiről "ne is halljak". Érdekes: a Kolozsváron és Zilahon töltött hetekből Péter Sanyin kívül egyetlen bajtársamra emlékszem, akivel egyébként 7 hónap után együtt estem fogságba, talán

>>>>> folytatás a 14. oldalon

>>>> folytatása 13. oldalról

csak Szabó hondvédre, "Művész úr"-ra. Körülbelül 1,60 cm magas, köpcös váradi fiú volt, nyilvánvalóan félnotás, akinek mégis volt valamelyes magához való esze. (Nem értettem, hol tartotta szemét az a sorozótiszt, vagy orvos, aki "alkalmas"-nak nyilvánította.) Mindig evett volna. Ebédosztáskor utolsónak maradt és oda-odakalandozott az elsőkhöz, akik már megkapták a levest csajkájukba és a másodikat is a csajkafedőbe. Mindenkitől kért bár egy falást, hogy lássa, milyen az ebéd. Mire rákerült a sor, akár jól is lakhatott volna, ha egyáltalán szó lehetett nála ilyesméről. Különböző arcképeket rajzolt ceruzával, mégpedig hajmeresztőeket bár egy kissé hasonlítottak a modellre, és énekelte. Két igazán kedvenc száma volt, amelyeket egyszeri felszólításra akár kétszer-háromszor is megismételt. "A méhecske" és "a három gróf". Rettenetes volt, de sok, legalábbis kétoldalú tehetségéért ráragadt a "Művész úr" név. Amikor fogságba estünk, mindenét eldobta, csak egy szál gyalogsági ást tartott meg. Amikor megkérdeztem, hogy ezt ugyanbiza miért hozza, ezt válaszolta: "Hátha kell valamire." De fogoly-ebédjét kölcsön csajkákba vette ki, kölcsön-kanállal evett, mígnem a székesfehérvári fogolytáborban megörökölte egyik kiütéses tifuszból elhullt fogolytársunk csajkáját-kulcsát. Nos, erre a kótyagos fickóra emlékszem, olykor álmodom is vele katonáskodásom első heteiből, Péter Sanyi barátom mellett.

Egyik délután különös vendégek leptek meg Zilahon. Terepjáró kocsin érkezett egy sátorlap-egyenruhában lévő főhadnagy. A rohamtüzérekhez toborzott. Kötő egyenruha, elsőrangú ellátás. A rohamlövegekről kell szedegetni az ellenséget, mint a legyet. Már-már jelentkeztünk volna, amikor Sanyinak eszébe jutott a brazilai Kamerád. Hát csak egyet se lelkesedjünk hűtött le, és maradtunk.

Aztán Zilahon ide-oda kezdtek száguldani a katonai járművek. Hírlett, hogy védővonal készül a Meszes gerincen, mert Kolozsvár már elesett. Tisztjeink közölték velünk, senki se hagyja el a körletet, mert a következő hajnalon valószínűleg teljes felszereléssel kivonulunk az Ady által is megénekelt Terbetére, hogy ott beássuk magunkat. Reggel készenlétben voltunk. Délre elfáradtunk a sok álldogálásban, szerencsére a konyha feltámadt halottaiból, mert az is olyan menetkész volt, hogy hajnalban be se gyújtott így a reggeli kávé is elmaradt. Meleg ebédet kaptunk, utána még egy kis téblábolás után indultunk is. De nem a Terbetére, ahonnan hirdette kedves bajtársam, a székesfehérvári Balácsi Bandi megindítjuk majd az ellentámadást és visszafoglaljuk előbb Udvarhelyt, majd Csíkot is, hanem ellenkező irányba, Tasnád felé. Csomagjainkat szekerek hozták, aránylag könnyen ment volna az erőltetett menet, ha a sok téblábolás, majd a menetirány-váltás le nem hangol. Így haladtunk, énekszó nélkül, kétóránként tízperces szünetekkel éjfélig, amikor is ledőlünk az út szélén és aludtunk vagy két órát. Indulás, tovább. Valakinek eszébe jutott, jó lenne egyszerre lépni, így könnyebb a menet. Csöpivel és Művész úrral voltam egy sorban. Szabó méltatlankodott: Ezzel a Csöpivel nem lehet egyszerre lépni! Péter Sanyi lenézett aprótermetű bajtársunkra: "Idehallgass!

Én nem kívánom, hogy egyszerre lépjen velem, de végig se foxtrottozom a kedvéért Magyarországot!"

Mire megvirradt, elálmosodtam, elbóbiskoltam a menetben, mígnem az én Sanyi barátom vissza nem rántott, a galléromba markolva: az út ugyanis kanyarodott, én meg baktattam volna tovább az árok irányába. Lassacskán azonban egyre növekvő ütemben fogyatkozni kezdtünk. Aki tehetett, szekérre, teherkocsira kapaszkodott, azzal, hogy majd megvár Tasnádon. Tudtuk, Tasnádszántón lesz a gyülekező, a tisztjeink is előre szekereztek. Valahogy nem tetszett nekem, céltalannak tűnt először a háborúban ez a visszafelé áramlás. Végül, késő délután, Tasnádszántóra érkeztünk, gyalogosan mi is. Tisztjeink, bár ők nem gyalogoltak velünk, megdicsérték. A bajtársak, akik még a reggel, vagy később ideértek röhögtek. Nagyon fáradtak voltunk. Ám merő daczból, no, innen emlékszem rá! Szatmári Lali és az én Sanyi barátom elindultak "körülnézni" a faluban. Az előbbi a csajkáját kérte el, az utóbbi a kulcsomat. Mihamar előkerültek: Szaty, aki méhészgyerek volt, jókora darab lépesmézzel adta vissza a csajkáját, Csöpi pedig tele borral a kulcsomat. Nagyon szomjas voltam, de éhes is. Előbb kiittam a bort a kulcsból, utána nekiláttam a méznek. A vacsorához hiába próbálták költögetni.

Továbbindulásakor már ismét együtt voltunk: Szaty, a barátja, Felényi Lali, Csöpi meg én. El is határoztuk, hogy a továbbiakban, ha egy mód lesz rá, ebben a négyes kolhozban folytatjuk a háborút. Időközben a konyha és a csomagjainkkal megrakott szekerek előre indultak. Mi pedig a réten mentünk, kevésbé leverten, mint az előző napon, Nagykároly felé. Itt ért Horthy fegyverszüneti felhívása. Vártuk hát a további parancsokat, ám a tisztjeink figyelmeztettek: maradjunk együtt és senkinek se tegyük le a fegyvert. Aztán folytattuk utunkat a Nyírség felé, miközben valahogy a tiszteknek sikerült az egész századot szekerekre rakniok. Alig pihentünk Nyírtasson egy kicsit, ahol csíki menekültekkel is találkoztunk, a század felét járőrözni küldték. Engem nem, mert Dániel szakaszvezető úr vigyázott rám. Mindenki be volt kerítve. Mi is. Körülöttünk, bár én egyet se láttam belőlük, az oroszok is. Azontúl a németek, állítólag, szintén.

Nyírtass lett a mi századunk Mohácsa. Néhányan (köztük a járőrbe küldött Szaty is) elesetek. Másokat elfogtak, ismét mások félrekallódva, más alakulatokhoz csapódtak, mint az én Sanyi barátom, a század Csöpije. Olyanok is voltak, akik civilbe öltözve megszöktek. A fejvesztetté vált menekülésben (parancsra!) eldobtam a hátizsákomat és szaladtam egy árokban talált, letört töltényhüvely-vonójú, kissé rozsdás (sem mire se használható) puskával; az enyémet amint egy év múlva kiderült Sanyi vitte magával, mert az övét is felragadta volt valaki. Menekültem hát a falu nyugati végébe útlezáró őrségbe rendelt rajommal, míg magunk mögött nem hagytuk az oroszokat (már megint nem láttam belőlük egyet se, csak éktelen lármájukat hallottam), amíg kiértünk egy műútra, ahol egymagában álldogált rajnyi legénységével egy féligmeddig tüzelőállásban lévő gépgyű. Parancsnoka, egy tizedes arra biztatott, foglaljunk el tüzelőállást az ágyú körül, de erre nem került sor, mert egy német teherautó száguldott a front felől

vissza és megállt, hogy akit lehet, felvegyen. Nem tudom, mi lett a gépgyűvel és tüzeivel, de mi meg se álltunk, amíg Csapnál át nem vitt a Tiszán a kamerád. Itt megköszöntük és leszálltunk, majd elindultunk az Eger mellett lévő Andornaktája felé. Ott volt a gyülekezőnk.

Térkép után vonultunk hát, a rajnyi honvéd. A négyes "kolhozból" már csak ketten voltunk, Felényi Lalival. Csöpiről mit sem tudtam, csak reméltem, hogy él, és így is volt. Felényi Lali azonban el-elkönyyezte magát, ha legjobb barátja és osztálytársa, Szaty szoba került. Róla biztosan tudta, hogy nem él, hiszen ő temette el Nyírtass közelében. Az Eger melletti faluban mindössze néhány, talán három napot töltöttünk, mert mihamar összeszállingóztunk a szétszort század, immár szépecskén lepadt fele. Itt történt, hogy az utcán haladva (azt hiszem, épp reggelizni mentem a konyhánkra, amelyet csodálatosképpen megőrzött nekünk a Fennvaló) egy főhadnagy, akinek valahogy elfelejtettem tisztelni, rám mennydörgött és magához ölelt: "Hát te mit keresel itt, kölyök?!" Fodor Pál volt, a gyönyörű parkkalgyümölcsös körülvevő kúria tulajdonosa Csíksomlyón, ahol születtem. Egyébként nem voltunk rokonok. Pár szóban elmondtam neki, hogy s mint, Ő meghívott ebédre, finom libalevest és libasültet ettünk, de mire visszaértem a körletbe, már szedelőzködtünk is. Víttek Egerbe, ahol vonatra ültünk. És vitt-vitt a vonat Budapest-Kőbányán át Dombóvárig, ahonnan ismét az apostolok lován utaztunk tovább Mágocsra. Itt valami magasabb (hadtest? hadsereg?) parancsnokság székelt. Ezt őrizték egy tábori csendőrszázaddal. Mi adtuk a "külső", az útlezáró őrséget a faluszéleken a kivezető utaknál, a tábori csendőrök pedig a faluban cirkáltak, ott vigyáztak az aranygombos mandarin-gyülekezet biztonságára. Közvetlen parancsnokaink, kivált Lőrinczi zászlós — szemhunyorító jóváhagyásával igencsak "körültekintő módon" őrködtünk. Az én rajom éppen az állomásról (délről) vezető utat őrizte. Minden érkezőt igazoltatnunk kellett (volna). Akinek azonban (természetesen, csak férfiaknak) nem voltak rendben az iratai, vagy akár nő létükre is zsidógyanúság voltak, azokat igyekeztünk más irányba tanácsolni a falutól. Senkit se vettünk őrizetbe. Ekkor történt...

4.

Egyébként október vége felé járt. Déli tizenkettő és 14 óra között voltam őrségben. A szállásunktól mintegy 60-70 méternyire, az út mentén kellett őrködnöm, egy golyószóró mellett és megszünnöm az állomásról jövőket. Ez legalább változatossá tette az unalmas szolgálatot. Annak rendje-módja szerint 14 órakor egyik bajtársam leváltott, én pedig bementem a házba, hogy a jó Kurz néni a háziasszony kiporciózza az egyébként nem szűkösen mért ebédemet. (Nem kincstári kosztoson éltünk: rengeteg vadnyúl volt a határban, annyit lőttünk, amennyit nem szégyellünk. A molnár minden elejtett vadnyúlért 10 kiló finomlisztet adott. Ebből és nyúlhúsból főzött Kurz néni nemcsak tizenkettőnknek, családjának is.)

Kanalaznám a levest békében, amikor vágatást hallok. Néhány pillanat múlva Lőrincz zászlós hangja: "Riadó!"

Hagynom kellett csapat-paport, ebédet, és csatlakoztam felsorakozó bajtársaimhoz,

lazára hagyott felszerelésemet igazgatva. Lőrinczi módfelett izgatott volt, jelentést se kért.

— Fodor — kezdte — , azonnal felváltod az őrt!

— Zászlós úr, alázasosan jelentem, most jöttem be! — kívánczolt ki belőlem az ártatlan igazság.

— Nem hallottad a parancsot?! — csattant a hangja keményen. Még soha se szólt hozzám így az anygyalborbe bújtatott kolozsvári tanár. — Mars ki őrségbe!!!

Vettem a puskámat, mentem.

— Mi az, Fodorka? — fogadott (talán Binder Gyuri) bajtársam.

— Menj be. Lőrinczi nagyon dühös. Azt parancsolta, váltsalak fel.

Bajtársam se nagyon értette a dolgot, de vállat vont és bement.

Nemsokára az egész raj, könnyű menetöltötben (hátzísák nélkül) indult a faluba. Szakaszvezetőnkkel (talán Gergellyel) és Jére tizedessel együtt.

Irgyén néztem utánuk: Biztos, valami érdekes dolog vár rájuk, amiből én — a Lőrinczi szeszélye miatt — kimaradok. Különben is éhesen maradtam, számos lstenhózzádot küldtem a zászlós úr után, aki bajtársaim előtt ellovagolt.

Kettő után, negyedháromra járhatott.

Három után Pécs vagy Dombóvár felől érkezhetett egy személyvonat, mert néhányan, vagy öten-hatan iparkodtak a faluba az állomás felől. Három, egy férfi és két nő, rikítóan pesti kinézésű volt. — "Hová tetszenek menni?" — kérdeztem a két erősen kifestett nőt és a köpcös, kissé hajlott hátú férfit.

— Gyanús vagyok? — kérdezte a férfi tréfásan úgymond, de kissé szorongva. Nem volt jókedvem, mondom: éhes voltam, hisz a levesem a tányérban maradt a Lőrinczi jóvoltából.

— Honvéd vagyok, nem rendőr. De annyit mondok, ha véletlenül zsidók talál-nak lenni, jobb, ha másfelé veszik az utat. Esetleg vissza az állomásra. A faluban nyüzsgnek a tábori csendőrök.

A két nő kissé erőltetetten nagyot kacagott, a férfi pedig árpádsávos nyilas karszalagot húzott fel előttem a kabátujjára és a szemembe vigyorgott: "Kitartás, éljen Szálasi!"

— Lépjen hátrább! — kiáltottam rá, és levettem a vállamról a puskát. — Tudja, mikor van az őrnek fegyverhasználati joga? Ha valaki durván sértegeti, tetteleg bántalmazza, avagy veszélyes támadással fenyegeti, ha az illetőt az adott körülmények között elfogni nem lehet! — vágtam a szolgálati szabályzatból íjedd határozottsággal. Attól riadtam meg, hogy ez a szemétnép még fel talál jelen-teni, ettől váltam olyan határozottá: — A faluba nem mehetnek, indíts vissza az állomásra! és kibiztosítottam a puszka závarzatát.

Tényleg megijedtek.

— Jó-jó vitézkém — mondta az idősebbik hölgy, máris megyünk, nem kell vadulni. A férfi bosszús arccal ugyan, de megbiccentette a kalapját, és úgy ahogy volt, két nehéz bőröndjével-nyilas karszalagjával elindult vissza az úton, az állomás felé.

Megsajnáltam őket, amint az úton batyogtak. Hiszen ezek nem nyilasok. Tartok tőle (azóta se tudtam meg semmi bizonyosat róluk), hogy életüket mentő zsidók. Ha a férfi tényleg nyilas lett volna, legalábbis lár-

mát csap. Arra gondoltam, ha csak visszafordulnak, a levegőbe lövök, hogy elijesszem őket Mágocstól: még csak az hiányzik, hogy valaki befűjön a tábori csendőröknek esetleg mint aki zsidókkal "fraternizált". Mert lehetséges, hogy zsidók voltak. Háttha a férfi ijedtében, végső menedékként tette fel a nyilas karszalagot valószínűleg nem hitte, amit én mondtam neki a tábori csendőrökről. Többé nem láttam őket.

Egy falubeli ballagott az állomás felé. Megkérdeztem tőle, hány óra. "Négy" felelte. Nos, minden pillanatban esedékes a leváltásom, de a többiek még sehol, az ételről nem is szólva, amelyik már rég kihűlhetett, ha csak Kurz néni ki nem öntötte a moslékba. Topogtam (bár nem volt még hideg), pár lépést fel-alá sétáltam a golyószóró mellett. Vártam, alkonyodik. Lassan tényleg szürkülni kezdett, de a bajtársaknak se híre, se hamva. Nagyon haragudtam Lőrinczi zászlósra. Biztos, valami jó kis szórakozásból hagyott ki. De miért pikkel rám, mi baja velem?! Hiszen eddig sohasem volt rá panaszom. A legbölcsebb tisztünk volt, aki vasárnapokint református istentiszteletet is tartott. Ahol katolikus templom volt, ott mi katolikusok, az összlétszám körülbelül fele-

katolikus templomba mentünk. Csak itt Mágocson nem hagyhattuk el az őrhelyünket. Vajon az egész század együtt van ilyenkor valahol? Közben ismét eszembe jutott a délutáni fura civil, meg a két nő. Csak fel ne jelentsenek! Most segíts meg, Uram — fohászokdram, és többé senki idegennek semmit se mondok. Legfennebb ha valaki katonaszökevénygyanúsát látok, nem engedem a tábori csendőrök markába. És ha zsidót? Azt se. De nekem ne komédiázzék senki nyilas karszalaggal... Így morfondíroztam magamban közben rájöttem: valójában a lehető legokosabban jártam el. Ha rámkérdeznék, ha elővesznek, megmondom: az őrség nem volt a helyén, ki nem hívhattam, hát az egyetlen dolgot tettem, amit tehettem: a gyanús egyéneket nem engedtem be a faluba. Közben egészen besötétedett, a láthatáron, inkább fölötté valamivel felfénylött az esthajnalcsillag, amelyet egyik este bajtársam (mert éjszaka kettesével őrködtünk) sztalín-

gyertyá-nak nézett. Aztán inkább hallottam, mint láttam, hogy a raj visszazért. Érttem nem jött senki. Még vártam egy keveset, aztán csőre töltöttem, és durr!

Kiszaladtak: Mi van?

— Meddig álljak még itt? Reggelig? — kiáltottam.

Hamar leváltottak. Örömmel siettem be: éhes is voltam, kíváncsi is. Alig vártam, hogy elmeséljem kalandomat a három fura idegennel.

Belépek a konyhába. Ott ülnek az asztal körül. Én is leülök.

— Képzeljétek, hogy jártam... — kezdtem volna el, de senkit se érdekelt: egyikük se nézett rám. Hallgattak. Ezek valami fárasztó gyakorlaton vehettek részt, gondoltam. Kurz néni nekem is tálalt, de a többiek igencsak kedvetlenül, főleg szótlánul — eszegettek. Egyedül Művész úr, a félnótás váradi Szabó honvéd kanalizik-hörböl buzgón, de ő se szólal meg, és senki se biztatja, hogy énekelje el a "Méhecské"-t, vagy a "három gróf"-ot. Jére tizedes csak ül és üres tekintettel bámul a tényérjába.

— Mi van, tizedes úr, légy esett a nyúl-paprikásba? — szellemeskedem. Binder Gyurka, vagy Felényi Lali? bokán rúg.

Hát ez mi volt?!

Halkan sügja-dörmögi a bajusza alatt:

— Gyere ki, te marha!

Feláll, kimegy. Hagyom én is a nyúl-paprikást-nokkedlit és megyek utána. Valami nagy baj lehet. Tán csak nem...?, a délutáni nyilas karszalagosra gondolok. Mégis bejuttott volna a faluba és feljelentett? Ők már tudják... de nem.

Néhány szóban elmondja.

A nyilasok egész pontosan a tábori csendőrök — elfogtak a faluban egy katonaszökevényt, egy idevaló cigányembert. Hadbíró-ság elé állították, pedig érvényben volt még Beregi vezérezredes (nyilas honvédelmi miniszter) rendelete, illetőleg amnesztia-ja. Eszerint ha valaki ezekben a napokban jelentkezik csapattesténél semmi baj.

Csakhat túlságosan sokan szökdöstek meg a honvédségtől ezekben a hetekben. Mihamar példát kellett statuálni így döntött a hadtest- vagy a hadseregarancsnokság, úgy látszik, attól félt, hogy nem marad hadserege. Épp kapóra jött, hogy egy cigányt fogtak el. A szerencsétlen tudva Beregi "amnesztiajáról" végig azt hitte, hogy őt tulajdonképpen csak ijesztgetik, úgyse lövik főbe. Hát kivégezték. Két tisztet a homlokába, kettőt pedig a mellébe lőtt. Ezeket a mieinkből válogatta ki a tábori csendőr vezénylő tiszt.

Jére tizedes is köztük volt.

Legszörnyűbb a cigányné átkozódása volt a kivégzés után.

A gyermekekkel majdnem a kivégzés helyéig kísérhette férjét.

Igencsak megjuhászokdva tértem vissza a tányérom mellé. Elő se hozakodtam kalandommal, egyáltalán én se szóltam hozzám se szóltak.

Kurzék? Jelenlétemben nem beszéltek a dologról. Azt hiszem, előtte se. A földművesember tapintatával érezték: valami olyan történt ezekkel a fiúkkal, amiről jobb nem szólni, könnyebb nem tudni. És nem kérdeztek semmit.

Én (már nem tudom, melyik bajtársam-mal) talán Felényi Lalival a szomszéd,

>>>>> folytatás a 16. oldalon

>>>> folytatása 15. oldalról

Grossvater istállójában aludtam. Siettem hát lefeküdni: hátha kiderül, hogy az egész meg se történt, és hajnalban jókedvűen ébredünk majd, hogy ismét szolgálatba, azaz őrségbe álljunk.

5.

November végi napon jött a parancs: felszerelni, indulunk. Egy óra se kellett, készen voltunk a csomagolással, csak a frissen kimosott alsónadrágomat kellett vizesen elcsomagolnom. Sajnos a fekélyek nem múltak el a boldogabbik fellemen, ha nem is leveztek épp oly buzgón, mint Zilahon.

A Nyírtassnál eldobott civil hátizsákom helyett sokkal jobbat, katonait kaptam. A raktáros még Andornak táján kicserélte letört töltényvonójú, tehát használhatatlan puskámat is. Elbúcsúztunk Grossvaterától, a házigazdánktól és unokájától. Aztán Kurzékától is. A férfiak ketten voltak, apa és fia nem örültek, hogy "megszabadunk" tőlünk. Ki tudja, ki jön majd a helyünkbe? A Mecsek felől errefelé dörgő ágyú- meg géppuskaszóbból sejteni lehetett. Amikor Kurz néneinek kezét csókoltam, elkönnyezte magát, a gyönyörű, szőke 17 éves Kádika, a leánykája pedig épp akkor fakadt sírva, amikor én fogtam kezét vele. Dehogya miattam, nem miattunk sírt szegényke, talán magát siratta.

A búcsú mindössze néhány percig tartott.

Ismét szekéren vonultunk vissza. Észak-nyugati irányba: Dombóvár és Kaposvár, majd Kéthely és Keszthely felé, onnan pedig tovább észak-nyugatra, de...

Úgy látszik, rajtam fogott leginkább a mágócsi cigányne átká. Akkor ezt hittem.

Alig indultunk el Mágocsról, Kaposvár után már fájni kezdett a bal lábfejem. Ott, ahol valami megcsípett és felvakartam. Előbb csak alig éreztem valamit. Aztán viszkett, majd egyre jobban fájt. Keszthely után megálltunk egy faluban (már nem emlékszem a nevére, de 5-6 kilométernyire lehetett a fürdővárostól). Olyan házban szállásoltak el, ahol fiatal német katonák is voltak. Egyikük orvostanhallgató. Kérdezte, mitől sántítok mondom, hogy vagy két napja dagadozik a bal lábfejem és egyre jobban fájt. Mutassam csak... Lehúzom a bakancsomat, letekerem a kapcát. Nézi a lábfejemet. Elszörnyülködik: — Ember, magának vérmérgezése van! Nosza, megbolydulnak a bajtársak. Szólnak Lőrinczi zászlós úrnak, ez pedig előkeríti Andrásofszky Barna századosorvosunkat, akiről mostanság tudtam meg, hogy nem harmadéves, hanem elsőéves orvostanhallgató volt, de Edesapjától, a legendás hűvű orvostól már sokat tanult. Nézi a lábfejem: "Miért nem szóltál, kölyök?!"

Mihamar előállt egy bricska, hogy bevigyen minket Keszthelyre, a kórházba. Nem tudom, volt-e ott akkor katonai kórház, de engem egy civilbe vittek, ahol századosorvosunk átadott az ügyeletes orvosnak, és azzal búcsúzott tőlem, hogy a legjobbkor jöttünk: Holnap már késő lett volna. A piros csík ugyanis jócskán mászott már a lábamon fölfelé. Az ügyeletes orvos balszerencsémre belgyógyász volt. Ez nyomban leszedetett rólam minden ruhadarabot, a fertőtlenítőbe küldte, megfürdetett és tiszta inget-gatyát

adott rám, azzal, "na gyere, kis öreg!" fel a műtőasztalra.

Közben kedélyesen magyarázta, hogy ez bizony most kissé fájni fog, de fel a fejjel, milyen fegyvernemnél is szolgálsz, öcskös? Ó, hát mi lesz ez a kis fájdalom egy hegyivadásznak?!

Andrásofszky Barna már elkészönt. Behunytam hát a szemem és csak azért imádkoztam, hogy össze ne pisiljem magam, ha tényleg nagyon fáj. Nem egyébert, csak ne lássák a műtőben sürgölődő kedvesnővérek, a nagykalapos vincés apácák. A doki pedig döfött. Iszonyúan fájt, de összeszedtem magam. — A kórháznak — magyarázta — igen kevés az érzéstelenítője, a súlyosabb betegek sokkal súlyosabb műtéteire tartogatják, fel a fejjel, kicsi székely! Döfött és vágott. Vágott és tamponozott. És megint vágott. Ismét tamponozott. Nem is tudom, melyik fájt jobban. Na, gondoltam, amikor egy pecre mint ha abbahagyta volna, kész. Meg is vagyunk. — Most pedig — mondta a derék belgyógyász —, felnyitjuk. — Úristen, eddig mit csinált? — kérdeztem magamban, de nem szóltam. További piszkálódás a sebben szikével, ollóval-mivel, sok, nagyon sok tamponozás, majd pedig jó negyedóra múlva hallom: "Kész vagy, vitézem!"

Hordágyra tettek, bevitték egy kórterembe és valami pasztillákat kaptam egy mosolygós kedvesnővértől, hogy ezeket mind, most, a szeme láttára vegyem be és egy pohár vizet is nyújtott nekem. És vigyázott, ki ne köpjem a bigyókat, amire nem is került sor.

Elaludtam.

Másnap arra ébredtem, hogy egy fehérköpenyes úr hajlik felém, mosolyog rám.

— Hogy vagy, Sanyi? — kérdezte.

Pislogtam. Honnan ismer, mert én soha se láttam! A felvételi lapról-naplóról puskázhatta le a nevem.

— Köszönöm — mondtam, és az ágybam felülve bemutatkoztam: Fodor Sándor honvéd vagyok, IX. hadtest közvetlen hegyivezető század.

Elnevette magát.

— Ennyi minden? Egyébként földiek vagyunk. Dr. Magyarai Gerő a nevem. Sebészorvos vagyok.

— Van egy bajtársam — mondom én —, Magyarai Dezső.

— Volt már itt. Unokaöcsém — mosolygott tovább az orvos. (Egyébként ő volt a kórházigazgató is, de ezt akkor nem mondtam.) — Lássuk a lábát.

Kibontotta a kötést. Elmosolyodott.

— Belgyógyász-kollégám dicsért téged. Azt mondta, szépen viselkedtél a műtét alatt.

A dicséret mindig jól jön. Nézte, nézte a bekötött lábamat.

Intett, vigyenek be a műtőbe. Itt aztán levette a kötést, majd egy csipesszel jókora tampon vett ki a sebből és egy fertőtlenítővel-mivel átitatott gézdarabkát nyomkodott vissza a helyébe. Kicsit fájt ugyan, de ez semmi se volt az előző napi kínvallatáshoz képest.

— Holnapután ezt is kiszedjük, aztán egy-két nap múlva meggyógyulsz. Addig akár itt is lehetnek az oroszok, de ha akarsz, maradhatsz a kórházban a háború végéig.

Tényleg. Balatonszentgyörgy felől már jól hallatszott a lövöldözés, a géppisztolyropogás.

6

Hát két nap múlva: nem voltak ott az oroszok. A pápai ejtőernyősöket vetették volt be december 4-5. táján Keszthely előtt gyalogságként (igaz, jól feduzzasztva ejtőernyős kiképzésben nem részesült, de igen jól képzett és jól harcoló fiatalokkal). Így egységük mintegy két zászlóaljnyi erőt jelentett. Néhány nap alatt 20 kilométernyire vetették vissza az oroszokat, Marcaliig. Igaz, karácsony után, amikor kivonták őket a frontról, kiderült, hogy 50 százalékos veszteségük volt, halottakban és sebesültekben. Elfogni nem sikerült közülük egyet se.

Mire Magyarai Gerő doktor úr a gézt is kiszedte a lábamból, és könnyű kötést tett a gyógyuló sebre, már szükség is volt rám.

Hozták a sebesülteket.

A mi 19 ágyas kórtermünk, amelyben eredetileg (megérkezésemkor) csak négyen voltak betegek, két nap alatt megtelt. Könnyebb-súlyosabb sebesültekkel. A leg-súlyosabbnak Dohányos szakaszvezető látszott. Villámgéppuskát kezelte. Aknával lőttek rá. A szilánkok kezét-lábát összevágták-törték, de nemes szervét nem érintették. Keze-lába azonban gipszben. Ezeket szétárva feküdt, a gipszbe fogott honvéd Krisztus. Jó étvágya volt, de etetni kellett, mint egy kisbabát. És ágytálat-kacsát hordani neki, amikor kérte. A kedvesnővérek estek az orrukra, hiszen a sebesültek legtöbbjét éjszaka hozták. A mi kórtermünk így rám maradt, amiért nem győztek hálálkodni a nagykalapos apácák. Kívált mert a teremben sem volt rám panasz. A többi sebesülttel is akadt többkevesebb gondom, de senkivel annyi, mint ezzel az össze-vissza darabolt, kedélyes óriással, mert Dohányos szakaszvezető még ebben az inkább kényelmetlen, semmint életveszélyes állapotban sem veszítette el humorérzékét. Éjszaka olykor nem tudott aludni. Olyankor arról mesélt, hogyan harcolt testőr korában Otto Skorzeny SS-ei ellen: amikor ezek a várt ostromolták, és végül megegyeztek Horthyval abban, hogy a testőrségét nem ejtik foglyul, hanem mindenki mehet vissza eredeti alakulatához. Horthyt elfogták ugyan és családjával internálták, de a testőrsége szabadon maradt. Így került vissza Dohányos szakaszvezető is Pápara, az ejtőernyősökhöz. "Jól kinyírtuk őket", mondta a Várat ostromló németekre (ez október 15. után történt, a nyilas hatalomátvételtől), de ugyanezt mondta az oroszokról is, akiket Keszthely határából űztek vissza, mint a nyulat. Csakhát amint ez a háborúban lenni szokott: az ellenség is lő.

Nem tudom, éreztem-e magam olyan jól az életben, mint akkor, Keszthelyen. Láttam tudtam átéltem, hogy szükség, nagy szükség van rám, és én szívesen keltem fel, ha valamelyik sebesült vizet-kacsát-ágytálat kért, akár éjszaka is riasztottam az ügyeletes orvost, ha valamelyik beteg rosszul érezte magát. Fontos embernek éreztem magam, segédkezem a kórházban, ahol tényleg nagy szükség volt rám.

Egyes régi betegeket elszállítottak a kórteremből.

Helyükbe másokat hoztak. Köztük három hadifoglyot.

Előbb két 40-50 év körüli besszarábiai népfelkelőt fektettek be hozzánk. Súlyosnak eléggé súlyos, bár nem életveszélyes állapotban kerültek hozzánk. Mindkettő jól beszélt románul, lehet, hogy románok voltak, de va-

lahányszor kérdeztem, kitértek a válasz elől: ők besszarábiaiak. Kezdetben nagyon féltek. Azt hitték, főbelövik őket, könyörögve kértek, mondjam meg, mikor. Végül azzal sikerült megnyugtatom a társaságot valamenynyire, hogy nyersen megmondtam: a kivégzést ott, helyben, amikor elfogták őket, el lehetett volna intézni. Minek költenének most gyógyszerre-kosztra rájuk, ha mégis golyót szántak nekik? Kénytelenek voltak belátni, hogy ebben mégiscsak van valami.

A harmadik, nálam legfennebb egy-két évvel idősebb, súlyosan sebesült orosz katonavolt. Géppisztolysorozat fűrészelte el a derekát, a kórház orvosai kezelték tartották, de nem sok reménnyel. No, ezzel hiába próbáltam szóba ereszkedni. Nemcsak azért, mert semmiféle nyelven nem tudott, csak oroszul. Társai útján se volt hajlandó felelni, ha románul kérdeztem valamit. Egyébként a mellettem lévő ágyban feküdt, és társainak nem tudta megbocsátani, hogy szóba állnak velem, "a fasisztával". Megmondta nekik: ha felépül, végez velük. Engem "szanyitár"-nak (szanitécnek, egészségügyinek) szólított és parancsolt: kacsát rendelt magának és ágytálat, ha kellett. Élt, amiből soha egy-két falatnál több nem ment le a torkán. Egyik éjszaka azzal ébresztett fel, hogy kávé kell neki. Tejeskávé. Panyókára vettem hát a köpenyemet, lebattyogtam a konyhában bóbiskoló kedvesnővérhez. Mondom, mit kér a ruszki. Volna egy kis teje? Mert katonakávéja, tudom, volt. Tej is került. Viszem fel nagybaldogan az Ivánnak. Kettőt kortyolt, majd az egészet kiöntötte és elküldött az anyámba. Egyébként ha hozzá szóltam, elfordította a fejét. Máskülönben jóarcú gyerek volt, nagyon sajnáltam. Talán nem is annyira sebesülése, mint inkább a gyűlölet miatt, ami tekintetében izzott, ha rám nézett, az orvosokra, vagy a kedvesnővérek valamelyikére pillantott. Halálos ellenségeinek tudott, fasisztáknak.

Teltek-múltak a napok. Jött karácsony ünnepe. Életem első olyan karácsonya, amelyet nem a szüleimmel töltöttem otthon. Ünepség is volt a kórházban, amelyen egyenruhásan, kifényesített bakancsban magam is szavaltam. A foglyok csak bámultak. Méginkább csodálkoztak, amikor a városi polgárok délután kezdtek behozni szeretetsomagjait a sebesülteknek. Sültet, sertés aprólékot, süteményt, más édességeket hoztak. Természetesen nekik is. Az ejtőernyős zászlóalj jóvoltából mindenki kapott egy üveg pezsgőt is. (Kéthelyen vagy Marcaliban a kastély pincéjében óriási pezsgő-raktárat találtak, ami valahogy elkerülte az oroszok figyelmét.) A foglyoknak a pezsgőből is egyenlő módon jutott.

A két idősebb sírt.

A fiatal "bolsevik" pislogva hallgatott. Amikor végre megkérdezte társaitól, mi ez a gyanús hajcihő, azt válaszolták neki, hogy a "fasiszták" keresztények, és ma van Krisztus születésnapja, karácsony.

Este, az ünnepély után, leültem az ágyam szélére és számba vettem az éjjeliszekrényemen elhelyezett "szeretetsomagot". A három szelet rántott karajt, a darab sültkolbászt és a vastag szelet füstölt sonkát, az édességeket, a tortaszületet. A fiatal orosz nézett-nézett, aztán megszólított:

—Hej, szanyitár!

Tessék... — néztem előbb rá, aztán fo-

golyó társaira, hogy fordítsák, mit kíván a bajtársuk.

— Azt mondja, egye meg az ő csomagját, igya meg a pezsgőjét is.

Nagyot néztem.

— En?! — majd a bajtársaira mutattam. — Inkább talán a kamerádoknak add. A tovarisoknak.

Éktelenül dühbe gurult. Levágott egy kurta szónoklatot.

— Azt mondja, ne adja nekünk, mert mi árulók vagyunk. Egye meg maga, mert ellenség ugyan, de becsületes.

Elnevettem magam

— Jól van, kicsi Sztálinka.

Erre megint rám húzta a keresztvizet. Társaira néztem, de csak legyintettek. Nem fordították.

— Ide figyelj — szólaltam meg románul, miközben összecsomagoltam sültcsirkéjét-süteményét és a pezsgővel együtt a két ablak közé tettem.

— Itt lesz az ajándékom. Ha jobban leszel, megeszed. Társai fordították.

Nézett-nézett, de többé nem mondott semmit.

Reggel arra ébredek, hogy futkosnak az ágya körül. Perfúzióval állványt is hoztak, a

Árkossy István rajza

konyhasó oldatnak. Nekem kellett aztán a karját tartanom, ki ne hulljon belőle a perfúzió. Tudtam azonban, ez csak amolyan végső kísérlet. Aki eddig konyhasó oldatot kapott a kórteremben, azt rövidell utána mind letakart arccal vitték ki.

Az én szomszédom karját se tartottam húsz percnél tovább, hogy ki ne rázza belőle az infúziós tűt. Szinte észrevétlen maradt ki a lélegzete. Nyitott, semmit se néző szeméről vettem észre, hogy baj van. Elengedtem még meleg karját, aztán lesimítottam a szemét. Úgy maradt és én mentem, hogy szóljak az orvosnak, azt hiszem, meghalt. Indultomban letakartam az arcát.

Jött az orvos, megfogta a csuklóját, majd bólintott. Én pedig üldögéltem tovább az ágy szélén. Egyszer csak felkiált Dohányos szakaszvezető:

— Nézd a kis hülyét! Hát nem siratja azt a marha ruszkit?!

Nem durvaság volt a hangjában, inkább

a kemény (vagy annak tűnni akaró) ember szégyenkezése saját ellágyulása miatt.

Hamarosan elvitték a holttestet.

Dohányos szakaszvezető vette "kézbe" a továbbiakat.

— Hozd ide a csomagját és a pezsgőjét vezényelte nekem.

Odavitttem. Úgyesen kidugaszoltam a pezsgőt, mindenki kapott belőle fél borospohárrnyit, a két fogolytárs kivételével. Nekik nem jár mondták, a halott akarata szent! és vetették a keresztet görögkeleti módon.

— Azt ketten esszük meg! — mutatott Dohányos szakaszvezető a sült csirkére.

Hozzáláttunk. Egy falat neki, egy nekem. Amíg elfogyott. A süteményre pedig azt mondta:

— Ez a tiéd, kölyök. Egyedül a tiéd, érted?! Épp eleget babusgattad.

Hát így tartottuk meg halálos ellenségünk ellenségem halotti torát. Hanem "az élet", ahogy mondani szokás, másnapra már újabb meglepetést hozott.

7.

Délelőtt, a vizit után kopogtatás nélkül nyílt az ajtó, de nem valamelyik kedvesnővér lépett be, hanem egy katoná. Az én Magyar Dezső barátom, bajtársam, inkább az utóbbi.

Megörvendtünk egymásnak. Mondta, Gerő bácsi szól, hogy nála vagyok, ebben a kórteremben, de a századnál is szóltak figyelmeztették, ne felejtsem el érdeklődni utánam. Ha Keszthelyre jön és megtalál, mondja meg, iparkodjam vissza hozzájuk, ha akarok, Püspöktamásiba, mert ott vannak.

Már hogyan akartam volna. Csakhogy Dezső már hírt is hozott.

Édesanyám itt van a Dunántúlon. Itt vannak szomszédaink, Erdődy Ernő, osztálytársunk is, Szombathelyen. Véletlenül a címüket is tudja, ők majd eligazítanak Dr. Bartha Attila bácsihoz, aki most Szombathely pénzügyigazgatója, és akinek a velem egykorú lányával, aki bejáró magántanuló volt a gimnáziumban, együtt tanultam, amiért még fizettek is. Még aznap este egy kis körútra indultunk a városba, és a Dezső talpraesettségének köszönhetően rádióval, egy pár vadonatúj olasz bakancsral és még jónéhány más aprósággal tértünk vissza egy német kocsiparkolóból. Nem többel, mert én még ezért is félttem. "Tolvajtól lopni nem bűn" hajtogatta Dezső és nyugtatgatott, pedig ha elkapnak, helyben főbekoppintanak. A következő nap reggelén elhajtott (ugyancsak lopott) német katonai motorkerékpárjával, és a nyakában (meg se kérdeztem, hol szerzte) egy magyar golyószóróval.

Integtettem neki és siettem Gerő bácsihoz, a kórházigazgatóhoz.

Kiderült, hogy ő engem nem tud szabadságra engedni úgy, hogy visszajöjjen a kórházba. Ha visznt akarom, elenged, és két heti egészségügyi szabadságra javasol. Azt meg kell adniok, az jár nekem. Utána pedig mehetek vissza az alakulatomhoz (Istennek és Dezsőnek hála, már tudtam, hol van). Vagy maradok a kórházban és írhatok Édesanyámnak, aki meglátogathat. A háborús viszonyok utazási nehézségeire gondolva, inkább úgy döntöttem én megyek. Meg aztán vágyódtam is bajtársaim után.

December 27-én délben megkaptam az elbocsátó iratot, amivel egyenest a hadkiegé-

>>>>> folytatás a 18. oldalon

>>>>> folytatás a 17. oldalról

szítóhoz siettem. Egy zászlós örvendezett ott nekem: pontosan ilyen legényekre van szükségük, mert áll össze a menetszázad. Mutatom azonban a papíromat. "Jól van, kisöreg. Akkor kapsz két heti haladékat. De visszagyere ám!" Mosolygott. Mosolyogtam. És megkaptam a papírt két heti egészségügyi szabadságról, valamint a menetlevelet, nyílt parancsot Szombathelyre, majd Kisorákra, hogy vonaton-buszon ne kelljen fizetnem. A zsúfolt autóbusszállomáson ültem fel (katonák előnyben alapon) egy Tapolcára menő autóbusszállománál, ahonnan vonattal utazhatok tovább Szombathelyig. Zötyögtünk-zötyögtünk, de végül késő este baj nélkül megérkeztünk Tapolcára. Itt megtudtam, hogy csak holnap reggel lesz vonatom Szombathelyre. Leültem hát a váróterembe, és a hátizsákomra hajtván a fejem elaludtam. Járőr költött fel: a papírjaimat kérték. Mutatom. "Sanyika!" — kiáltja el magát a járőrpáncsnok, szakaszvezető, egy csíksomlyói szomszédcsalád legnagyobb fia, Tóth fiú, nem emlékszem már a keresztnévére, jóval idősebb volt nálam. Se szó, se beszéd bevitt a kaszárnyába, jól megvacsoráztatott és ágyba fektetett: reggel hatkor majd felkelt, hétig kiérek az állomásra. Úgy is lett. (Ő szegény többé nem került elő a háborúból, édesanyjának-édesapjának, öccseinek akik közül kettő szintén katona volt én vittem róla az utolsó hírt.)

Reggel hétkor indult velem a vonat Szombathelyre, s onnan tovább Kisorákra, Édesanyámhoz.

Volt öröm. Édesanyám akkor mondta, hogy Édesapám néhány nappal karácsony előtt kereste fel, "de képzeld, semmit se tudott rólad."

Néhány napig civilben jártam, mert Édesanyám magával menekítette legszebb, kék öltönyömet, télikabátomat. Így szilvesztereztem (már nem tudom hol, mert Zolival voltam), de mihamar be kellett utaznunk Szombathelyre Édesanyáink nyugdíj, illetőleg hadiségély ügyében. Erre már egyenruhát öltöttem, és jól is tettem, mert a vonaton akadt egy nekiveselkedett szakaszvezető, aki minden civilt le akart hányni a vonatról. Rászóltam: "Mi a rendfokozata, bajtárs?! Majd Szombathelyen találkozunk még!" Úgy berezelt a szaki, hogy eltűnt, tisztnek hitt, valószínűleg a sapkám ellenzőjéről, amit akkor csak a hegyivadászok és a tisztek viseltek, mert úgy különben sötét volt. Úgy eltűnt, hogy Szombathelyen már nem is láttuk szerencsémre.

A két hét úgy eltelt, mint egy nap.

Aztán elbúcsúztam Édesanyámtól, és egy délután vonatra ültem.

A következő reggel kihallgatáson jelentettem: "Alázatosan jelentem, visszajöttem a kórházból és az egészségügyi szabadságról!" Örültek nekem.

Ez eddig mind szép és jó, de mit mondjak Dávid unokámnak belőle, ami érdekes is, mert ez idáig még semmi különösen érdekfeszítőt se látok az egészben. Ami tényleg az lenne, az tartok tőle, csak számomra jelent valamit.

**Az eredeti szöveg rövidített változata
(folytatjuk)**

GYULAI LEVENTE

Emberk térben és időben

A regény címe két értelmezési lehetőséget tár az olvasó elé: a szoros lehet főnévként és melléknévként is érteni. A művet olvasva kiderül, hogy a szöveg mindkét lehetőséget alátámasztja, hiszen a Tömösi-szoros egy csa-ta helye, míg a szoros dél az idő metaforája.

A szerző egy házaspár életét írja meg úgy, hogy egy bizonytalan, gyakran össze-vissza cikázó időbe helyezi őket, azon történések révén, amelyek elődeikkel estek meg. A két főszereplő, Boticselli Lajos és felesége, Rodica egy éve házasság, de úgy érzik, házasságuk tönkrement, és nemsokára el fognak válni. Boticselli Lajos és költő barátja, Potyolino Két ebéd címmel opera buffót írnak: az 1658-as tatárbetörés eseményeit elevenítik fel.

Lajos folyton úgy érzi, hogy egy ismeretlen árnyék követi, és ez elveszi nyugal-mát. Menekülne, de nincs hová. Félelmét fényképek nézegetése csökkenti: dédapja, Ödön von Boticselli és annak felesége, Mária néz rá a képről. Mária révén a szer-ző egy Jorge Luis Borges novellát idéz fel bennünk, Az elágazó ösvények kertje címűt, ugyanis a dédmama "igen korán távozott az elágazó ösvények kertjébe."

A két írás ezen a ponton rokonítható, tudniillik mindkettőben az időnek jut a leg-fontosabb szerep. Bogdán László művében az idősíkok váltakoznak, ezek a fejezetek-ben egymásból nőnek ki, vagyis előző idő-mozzanatok is kitágítanak, magyaráznak az elkövetkező fejezetek. Így lehetséges, hogy egy fénykép kapcsán Boticselli úkap-jának, Takács Ferencnek kora idéződik fel a regényben, és összefonódik az 1658-as ta-tárjárással meg Boticselli Lajos életével, a jelenlét. Mindez a harmadik fejezettel (Me-nekülséek a varázsszó-nyegen) veszi kezdetét, amikor a tatárok a székelly urakra támad-nak. Takács Ferencnek köszönhetően az amerikai indiánharcok és az 1848-as sza-badságharc is helyet kap a műben. A Boti-cselli Lajos korából hangsúlyosan emelkedik ki a Securitate jelenléte.

Borges hőse "az idők végtelen sorában hitt; szétágazó, összefutó és párhuzamos idők szédítő és növekvő hálózatában. Az egymáshoz közeledő, elágazó, megszakadó vagy évszázado- kon át egymást elkerülő időknek ez a szövvénye kimerít minden le-hetőséget. Az idők többségében nem léte-zünk; egyesekben ön létezik, és én nem, másokban én létezem, és ön nem, máskor mind a ketten létezőnk. Ebben a jelenlegi időben, amelyet a szerencsés véletlennek kö-szönhetek, ön megérkezett a házamba; egy másikban, miután keresztüljött a kertemen, holtan talált..." (Az elágazó ösvények kertje)

Az idő folyását a szerelmi történések szí-nezik úgy, hogy néha a helyszínek is töb-bértelműek lesznek. Figyelemre méltó Takács Ferenc és Franciska, Szerémy (Potyolino öse) és a spanyol lány szerelmi kapcs-o-lata vagy Lajos és Rodica búcsú előtti szerelmi hancúrozásai. A többértelműség Ve-lencét jellemzi: — "Ön német állampolgár — lapozza az útlevelet a férfi, és érdeklődve nézegeti az elvörösödő költőt. — Maga is itt lakik? — Nem. Szállodában. Itt pusztán futó vendég vagyok. — Nem értem — tör ki az egyenruhás. — Vagy fut, vagy vendég! — Ez a Vár utca 17. szám? — kérdezi irataikban lapozva váratlan érdeklődéssel a civil. — Ez nem — magyarázza Boticselli vigyorogva. — Az a Felszegen lesz. Velencében! — Ne vic-celjen az elvtárs. Velence, az Olaszországban

van. — Az lehet, de itt is van. Így hívják a falu felső részét."

A falu fogalmához szorosan kötődik a hazáé, bár ellentétes viszony feszül a nézetek között: Takács Ferenc és barátai szerint "egy van, amiért élni érdemes: a szabadság, s egy van, amiért akár a halált is vállalni kell: a haza!..."

Boticselli Lajos úgy véli, hogy "Románia a kóros unalom országa." Olyannyira, hogy a regény elején Rodica végigpróbálja az ősök ruháit, hiszen egész nap nem volt semmi tennivalója. Takács szerint Amerika az egyet-len hely, ahol az ember otthon érezheti ma-gát.

Amikor Rodica elmegy, Lajos mély dep-resszióba esik, de úkapja jelszavainak kö-szönhetően — "Fel a fejjel, fiam! Ne add, soha ne add fel!" — folytatja művének megírását.

Rodica egy cetlire azt írja, hogy "TUDJI, MERJI, AKARJI, HALLGASSI!", és így enyhí-teni próbál Lajos szenvedését. Boticselli La-jos felesége a "permanens idegesség", "a hipertrofizált örület" és a "kóros unalom or-szágából" a szabadságba menekül, Bécsbe. Lajos a hazát, Erdélyt vállalja, és nem tart vele. Bogdán László reméli, hogy "ha tényleg szereti őt (Rodicát), (Lajos) megmásmítja el-sie-tett, eléggé át nem gondolt, kamaszos s ért-hetetlen döntését és követi őt (Rodicát) az ismeretlenbe, a nagyvilágba s fölfogja már végre, hogy ebben az elfuserált országban — ahogy ezekben az egymásrafutó napokban többször melankolikus dühvel néven is ne-vezi — a kóros unalom országában, nem lehet élni, s ki ő, Boticselli, hogy életét feláldozza egy ideért, amit nem is tud megfogalmazni, ami lehet, hogy nem is létezik, s az még hagy-ján, hogy a saját életét, az végtére is az övé, azt kezd vele, amit csak akar, de az övét is, és ami még ennél is fontosabb, a szerelmüket, hát milyen házasság lesz az, hogy ő ott a szabadságban (...) s ő itt, ebben a balkáni szarban, ebben az örökös várakozásban..." A sorok az olvasót is a szabadság keresésére biztatják. Potyolino így jellemzi őket: "Titeket állatkertben kellene mutogatni, mint egyedi mintapéldányait a hülyeségnek, ami nem-csak önmagát, de a másikat is tönkreteszi."

Rodica távozása után "romlás" veszi kez-detét Lajos lelki világában, de a fizikai kör-nyezetében is. Megrepednek a falak, elmozdulnak a képek, amelyek a példaképe-ket ábrázolták, biztonságot sugalltak az ősök révén, mintha megindulna a hegy.

Lajos felfedezi, hogy felesége előrelátóan papírdarabkákon üzeni, hogy mit hol kell keresni, vagy hogy nagyon szereti: "Szeret-lek. Amíg eldől az egész, lehetőleg ne politi-zálj. Tégy lakatot a nyelvedre, kedvesem, a jövőnk érdekében. Puszi. R." Egy másik le-vélből megtudja, hogy gyermekük lesz.

A regény végén ismét időváltás követ-kezik be: Takács Ferenc a Genfi-tó partján mesél. Figyelmessy, Takács barátja Kossuth utolsó szavait idézi fel, és kimondja a ma-gyar ember örökös álmait és vágyait:

"Elmondta, erősen reméli, hogy az új év-század majd a magyar ügyet is diadalra viszi, és különben is, a huszadik század csak jobb lehet, minden szempontból, mint ez az elfu-serált tizenkilencedik, amelynek nagyhírű és rátarti uralkodó eszméi sorra megbuktak."

Bogdán László: A szoros délből.

Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csík-szereda, 2002

KÓDEX—

Író és szerep

Egyik kiváló íróársamnak, aki barátom is új könyvében elgondolkodtató mondatot találtam: "Jó színész is volt, mint minden jó író." Az első pillanatra ha nem is az írónak, de az olvasónak mehökkentően érdekes ez a megállapítás. Hogyan? Az írók, ha valóban jó írók, jó színészek is lennének? S már elképzelni az ember a színházat, ahol írók lépnek fel különböző szerepekben. S persze ez, alapjában véve nem is olyan fantasztikus. Hiszen ha meggondoljuk, Shakespeare valószínűleg éppen olyan jó színész volt, mint Molière. Igaz ugyan, hogy Shaw nagyon sok színművet írt, de soha nem hallottam arról, hogy valaha is játszott volna. S nem tudunk arról sem, hogy Ibsen valaha is fellépett a *Norában*, Hauptmann a *Takácsok*-ban, Molnár Ferenc a *Liliom*-ban, Herczeg Ferenc a *Bizánc*-ban, Heltai Jenő a *Néma leventében*, és folytathatnók a felsorolást. Ezzel szemben ide kívánczok Remarque, aki egyik világhírű regényének filmváltozatában nagyszerűen játszotta el a vállalt szerepet, bebizonyítván, hogy nemcsak jó író, hanem jó színész is. (...)

Flaubert mondotta egy alkalommal: "Bovaryné én vagyok!" S amikor ezt mondotta, nem túlzott és nem hazudott.

Ilyen értelemben valóban minél jobb színész egy író, annál jobb író is. Az írásnál teljesen és tökéletesen át kell adnunk magunkat azoknak a szerepeknek, amelyeket meg kell mintáznunk s a regénynek minden hőse valóban az író önmaga. Sok-sok életet és sorsot hordoz magában, s nem csoda, sőt természetes, hogy amikor regényének hőse komor, embergyűlölő, akkor az író maga is az egy kicsit. S amikor könnyed, vidám, bohém, az író is az. Amilyen sokrétű az író, olyan sokrétűek a hősei.

Igen, az író szerepeket játszik. Regényhőseinek szerepeit. Szabó Dezső maga volt a szertelenül pózoló zseni, Farkas Miklós és a legyőzhetetlenül életerős Böjthe János éppúgy, mint a hulló életű református pap, Farczady tiszteletes. És Gárdonyi maga volt Dobó István és Attila, a hunok khánja s a Fővárosban csetlő-botló Öreg Tekintetes éppúgy, mint a sárga szerelmes Ábel s Eszter is, miként Szabó Dezső Judit is és Flaubert Bovaryné is. Shakespeare maga volt az őrjöngő Richard s az őrült Lear, s a számárfejtő királyfi. Móricz Zsigmond a nagyerejtű, sárból és aranyból összegyúrt Turi Dani s a vidéki ficsúr, a gyilkos indulatokban feltörő ázsiai vérű barbár juhászbojtár s a nemzeti hőssé növő betyár, Rózsa Sándor. S Krúdy Gyula maga volt az évszázadok tengerén hajózó Szindbád, a rejtelmes hajós, és Rezeda Kázmér, aki a Vörös Postakocsin utazik a múlt álomtájjain, s N.N. is, aki egy ódon kisvárosban fiatal özvegyek és leányok szívét tapossa meg. S egy kicsit a "Nap Lovagja" is, pedig ezt éppen Bródy Sándorról mintázza volt. És Ady Endre mesterien játszotta, beleélte magát az Ős-Kaján szerepébe, Ond vezér unokájaként, hisz ha nem tette volna, nem született volna meg a vers sem.

Az író ott settenkedik minden egyes regényalakja mögött, az író valójában önmagát írja meg. Ezer alakban és ezer helyzetben, s annál inkább, minél jobb színész, éli magát regényhőseinek szerepébe. S a szerepek sokszor áthúzzák az író számításait, fellázadnak. Követelnek és a maguk útján akarnak járni, s nem az író szabja meg, hogy egy regénye miként végződik, hanem maguk a regényhősök, akik a maguk végzetét nem akarják s nem is tudják kikerülni soha.

Szerepeket játszanak az írók, amikor írnak. Kosztolányi Dezső maga az őrjöngő gyűjtogató, dilettáns költő: Néró császár. Nyíró József maga Úz Bence, a furfangos hegyi ember, és Tamási Áron maga a legendák felhőin nyargalászó Ábelka. S hogy az író milyen színész az írásaiból derül ki. Egy azonban bizonyos, hogy az írókat mindig túlélik a szerepeik: regényeiknek hősei. Mert az írók meghalnak, de a regényhősök, a szerepek halhatatlanok.

KUTASI KOVÁCS LAJOS: Angliai Magyar Tükör, 2002. március

— INDEX

ZENE TEGNAP, MA, HOLNAP 21.

A látszatpezsgés delíriuma

"Soha ennyit is ilyen jól még nem csináltunk a zenében" érezzük mindenünnen felénk áramolni a ki nem mondott öndicséretet. No, persze tesznek is érte, hogy a látszatot megőrizték. Mamutkoncertek divatja idején stadionnyi hallgatóságot kell összegyűjteni, lehetőleg erdei környezetben, a jó levegőn. Az már nem is olyan fontos, hogy a műsor hangerősítők, hangfalak hálózatán át jut el a többszáz méterre üldögélő közönséghez, hogy az előadókat ebből a távolságból csak távcsövön át vagy az óriás képernyőkről lehet csak megpillantani. Ami jól áll a rockzenének, valahogyan nem testhezálló a komoly zenében. Végeredményben mindenki jól jár, művészek, szervezők és a közönség is. Nincs is mit rajta kifogásolni. Ha egyedül azt nem, hogy mindezt úgy akarják beállítani, mintha valamiféle FELSZABADULÁS lenne a hosszú ideig tartó nyomás alól, mint ha most találnánk ki újra mindezeket.

Nézem-hallgatom az egyik tv-adás habzóbeszédű riporterét. A régi kávéházakról beszél nosztalgikusan, olyan időkről, amikor még szülei sem voltak megszületve, és a nagyszülőket is még kézen fogva vitték iskolába az akkori papák és mamák. Valamiféle csodáról regél az ifjú bementő, műsort ajánl a kávéházak városáról, a nagy találkozók, a nagy gondolatcserek, a nagy rátalálások isten tudja hogyan képzelt pillanatairól. Ameddig a kávéházak világát nosztalgiázzuk, nincs is semmi baj, de valahogyan minden másra rátelepszik a "felfedezés", az "újraélés" izgalma. Rápillantok egy szimfonikus zenekar műsorára: majd kétfucat címet sorolnak fel a plakáton a szervezők. Egyik népszerűbb darab a másikat követi, mintha ezeket eddig soha nem is játszották volna, mintha ezek az unos-untalan ismételt komolyzenei slágerszámok hiányoztak volna a hallgatóság életéből. Bár lassanként az egész komolyzenét jazz-feldolgozásban adják közre milliós példányszámú lemezkiadások jóvoltából, és ami kimaradt a jazz-fel-

dolgozásokból, megjelenik komputerzeneként. MEDDIG TOVÁBB!? Naponta több ezer zenemű születik a földön, zömmel könnyűzene, de bő termés mutatkozik a konfekciózene, a gépszerű zenedarabok terén is. Az internet jóvoltából egyszer majd tudomást szerezhetünk ilyen irányú statisztikai adatokról is. Honnegger szerint "a zene nem verszégénységben fog elpusztulni". Megállapítása aktuálisabb mint volt a 20. század elején. A mindent szabad szabadságának jegyében zenei ösztönöz fenyegeti a modern civilizációt.

Megkezdődött a nagy zenei végkiárusítás. A raktárakból felhozják a ládába csomagolt, eddig elheverő romantikus remekműveket. Leporolják a barokk idők zenei csecsebecsét és a vitrinekbe helyezik őket, hadd vonzzák az érdeklődőket. Előkerülnek a korábbi korok ritkaságai is a 15-16. századi zenekosztümök, a polifonzene legkorábbi emlékei és kegytárgyai. Mindmennyi nagy érték. Kellett ez a hatalmas "történelmi" felhozatal. Csodáljuk és vásároljuk a kínált holmit. De mindez: RÉGI TERMÉK. Hol vannak az új zenék, az új gondolatok, új hitek, új érzések? Nyomuk sincs ezen a hatalmas imaginárius kirakodó vásáron. Nem is keresi az ilyen termékeket senki. Mintha teljesen elfeledkeztünk volna saját magunkról. Mintha mi magunk, a mi korunk és ennek zenei megjelenítései nem is volnának. Mintha mi sem volnánk, hiszen teljesen visszamenekülnünk a múltba, a régmúltba, de nem tudjuk átélni azoknak az embereknek a világát, érzéseit, gondolatait, akik mindazt, amit mi régiségként vásárolunk meg JELEN IDŐBEN ÉLTÉK MEG! Hiszen az egészen mást jelent. Mi bármennyire is fogékonyak vagyunk, nem tudjuk az ŐK életüket jelen időben átélni; tehát a valódi hatást, a valódi értékeket nem is tudjuk felfogni, valahogyan magunkévá tenni. Csak amolyan műgyűjtők vagyunk: csodáljuk és babusgatjuk a mulat, de csak mint afféle múzeumi tárgylelet.

Ezredév végi kiárusításról lévén szó, hosszantartó vásárra számíthatunk. Rengeteg a zenei portéka, és sok a vevő is. Vásárlási izgalomban mindenfélét adunk-veszünk. Sok értéktelen tárgyat, gondolatot. Idő kell, amíg végre megnyugszanak a kedélyek. AZ ÚJKOR CSAK AKKOR KEZDŐDIK EL.

TERÉNYI EDE

HOL-

A Magyar Könyvklub kiadásában megjelent György Attila *Harminchárom* című regénye.

A *Látó* 6. számában verset olvashatunk Lázár René Sándortól, Jánk Károlytól, Gyukics Gábortól, Kovács András Ferenc-től. Prózai írást, esszét, drámát közöl Gömöri György (*Költészet és utazás*), Nagy Imola (*Perzsia*), Demény Péter (*Salzburgi káposzta*), Káli István (*Gulyácsszágú asszonyok*), Vida Gábor (*Minden lépésnek története*), André Aciman (*Földalatti*), Láng Zsolt (*Bestiárium Transylvaniae*), Jánosházy György (*A János király elé*), aki lefordította Shakespeare *János király* című drámáját. *Forum*: Balázs Imre József: *Építjük öröm-sejtjeinket*; Szekér Endre: *Kálnoky László, a költő-magánzó*. A *Deleaturban* Demény Péter, Balázs Imre József, Hajdú Farkas-Zoltán, Mernyei Róbert és Szabolcsi Borbála írása. *Talált vers*: Vas István: *Három császár-szobor*.

A *Kortárs* 6-os számában olvashatók egyebek mellett Lászlóffy Aladár *Tik-tak*, *Velence*, *Szerenád* című versei.

A *Magyar Napló* 6. számában olvashatók László Noémi *Nyitás*, *Merészen*,

Eső, *Azulánc* című versei, valamint Mátyás B. Ferenc *Kurátorok* című elbeszélése.

Az *Lk. k. t.*, a kolozsvári *Láthatatlan Kollegium* folyóiratának 9. számában verset, színjátékot közöl Lázár René Sándor, Beczássy Mária, Balázs Imre József és Hazai Attila. Esszét, elemzést olvashatunk Ármeán Otília-tól, Demény Pétertől, Vincze Kata Zsófiától, Láng Zsolttól, Nagy Imolától, Kelemen Attilától, Jacques Lacantól, Darabos Enikőtől, Vincze Hanna Orsolyától, Milán Orsolyától, Selyem Zsuzsától, Szabó Enikőtől és Kovács Ilonától; Brian Frieltől Mihálycsa Erika fordít színműrészleteket. *Óra előtt* címmel Selyem Zsuzsa beszélget Szegő Katalinnal.

Az *Alföld* júliusi számában Bogdán László P. a *ketrecben* című verse.

A *Tiszatáj* 7. számában Pintér Lajos, Nemes Rita és Márkus Béla esszével, tanulmánnyal köszönti a hetvenöt éves Sütő Andrást. Sütő András írása *Pintér Lajosnak, testvéremnek a gondban és reményben* cím alatt olvasható. A számban Sigmund István *Sikitsatok nélkül* című prózái írása.

A *Szépirodalmi Figyelő* idei második számában Bálint Tibor *Paroles, Paroles, Paroles* és Tóth Mária *Help* című elbeszélése, valamint Király Zoltán *A költő birodalma* című verse is megjelent.

-MI

Hogy jobb?

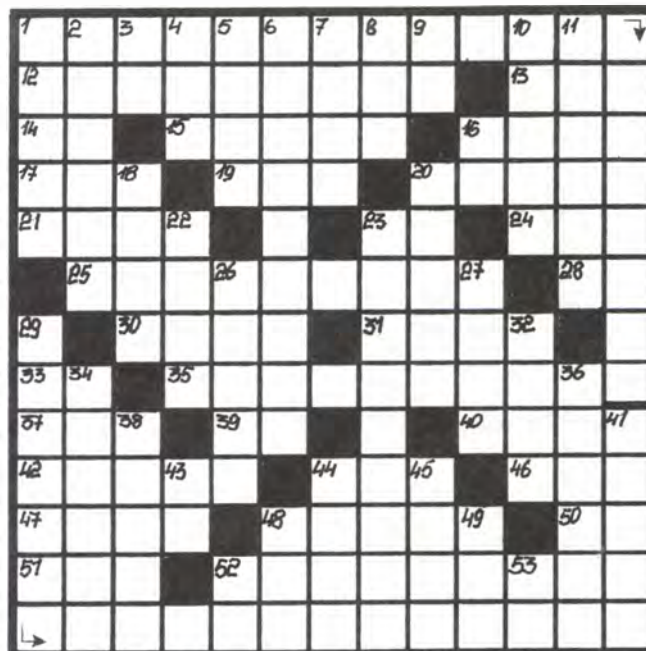
A rejtvény fősoraiban egy ismeretlenlől származó érdekes gondolatot talál.

VÍZSZINTES

1. A *gondolat* első része. 12. Vértést a seb melletti kötéllel megállító. 13. Ománi, jemeni és spanyol autójelzés. 14. Cigaretta márkája. 15. ...mozdony füstje megcsapott (Moldova György regénye). 16. Eppen csak. 17. Páratlanul elolt! 19. Yoko ..., Lennon özvegye. 20. Píaf személyneve. 21. Tüzet éleszt. 23. Régen élt előd. 24. Áta betűi keverve. 25. Arra a helyre függeszt. 28. Néma siló! 30. Ész. 31. Európai nép tagja. 33. Szintén. 35. Közéleti. 37. Önzés lényege! 39. Tág. 40. Akta. 42. Írófolyadék, régiesen. 44. Néma hűség! 46. Attól fogva. 47. Fosztóképző. 48. Medence. 50. Páratlan roló! 51. Kevert éke! 52. Oda-vissza ugyanúgy olvasott szó.

FÜGGŐLEGES

1. Osztályzat az iskolában. 2. Nehézfémekkel dúsító. 3. Néma basa! 4. Belga, zambiai és osztrák gépkocsi-jelzés. 5. Magyar ökölvívó beceneve. 6. Hozzásimuló. 7. Jugoszláv diktátor volt. 8. Majdnem eltalál! 9. Egyenmű háló! 10. Ikrakó. 11. Ablak kitárása. 16. Jóságú igéje. 18. Mosószer-márka. 20. Össze, régiesen. 22. Londoni beszéd! 23. Szivattyú segítségével egy helyre gyűjt. 26. Primitív élőlény. 27. Közterületi. 29. A *gondolat* második, befejező része. 32. Mosópor márkája. 34. Oszlik a tömeg. 36. Töltény. 38. Énekek... (Biblia). 41. Ál, hamis. 43. Trícium és nitrogén vegyjele. 44. Hangot érzékel. 45. Vajda János műzsája. 48. Az egyik oldal. 49. Rendészet része! 52. Köszönésforma. 53. Néma Roli!

BOTH LÁSZLÓ

A Helikon 14. számában közölt rejtvény megfejtése: *Egy uncia érzélem tonnányi adattal felér.*

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége

Illyés Közalapítvány

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Pro Professione Alapítvány

Magyar Kultúra Alapítvány

Communitas Alapítvány

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztőhelyettes: KIRÁLY LÁSZLÓ
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs:
SZABÓ GYULA
SZÓCS ISTVÁN

Szerkesztőség:
LÁSZLÓFFY ALADAR: világkultúra
K. JAKAB ANTAL: vers, irodalomtörténet

MÓZES ATTILA: próza, kritika
NAGY MARIA: olvasószervező
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számitógépes tördelés: NAGY MARIA: nyomtatja a Miskolczi Kis Miklós református sajtóközpont; felelős vezető: TONK ISTVÁN
A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca, str. Iasilor 14. Postafiók (casuta postala) 245 Telefon: 132309, Fax: 132096

A HELIKON alapítványt támogatással jelenik meg - kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288